

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

První židovská válka

Lenka Francová

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra blízkovýchodních studií
Studijní program Mezinárodní teritoriální studia
Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce
První židovská válka
Lenka Francová

Vedoucí práce:

Mgr. Kateřina Šašková, Th.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Poděkování:

„Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Kateřině Šaškové, Th.D. za odborné rady, připomínky a všestrannou pomoc a spolupráci při vypracování mé závěrečné bakalářské práce.“

autorka

Obsah

ÚVOD.....	7
1 Judea od dobytí Pompeiem až po vládu Héróda Velikého a jeho potomků 9	
2 Židovská společnost v době římské nadvlády	12
2.1 Farizeové.....	12
2.2 Saduceové.....	13
2.3 Esejci.....	13
2.4 Zélóti.....	15
3 Judea během spravování prvních římských prokurátorů (6. n. l. – 44. n. l.)	16
3.1 Coponius	16
3.2 Valeruis Gratus.....	17
3.3 Pontius Pilátus.....	17
4 Héródés Agrippa I.....	19
5 Vláda posledních římských prokurátorů v Judeji.....	20
5.1 Cuspius Fadus (44. n. l. – 46 n. l.) a Tiberius Julius Alexander (46. n. l. – 48 n. l.).....	20
5.2 Ventidius Cummanus (48. – 52. n. l.)	20
5.3 Antonius Felix (52. n. l. – 60. n. l.)	21
5.4 Porcius Festus (60. n. l. – 62. n. l.).....	22
5.5 Luceius Albinus (62. n. l. – 64. n. l.).....	23
5.6 Gessius Florus (64. n. l. – 66. n. l.).....	23
6 Průběh povstání.....	25
6.1 Galilea	28
6.1.1 Dobytí Jótapaty	30
6.1.2 Dobytí Gamaly	32
6.2 Cesta ke zkáze Jeruzaléma.....	33
6.2.1 Dobytí Jeruzaléma a zničení druhého chrámu	38
6.3 Situace po zničení Jeruzaléma.....	47
6.4 Dobytí pevností.....	49
6.4.1 Machairús	49
6.4.2 Masada	50

7	Poválečné dění	52
8	Závěr	54
9	Seznam použité literatury	56
10	Resumé	58
11	Přílohy	59

ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala „první židovskou válku“, protože mne již na základní škole zaujala historie židovského národa a s ním spojené historické události. Cílem mé bakalářské práce je především ucelený přehled vývoje událostí během židovské války, zamyšlení nad příčinami a důsledky tohoto povstání pro židovský národ, postavení židovského národa v době římských prokurátorů a náboženská a politická situace mezi obyvatelstvem.

Tato válka je často označována jako židovské celonárodní povstání proti Římu nebo také Velké povstání, které začalo koncem jara v roce 66 n. l. v Jeruzalémě. Bylo to jedno ze tří povstání, která byla vyvolaná ze strany Židů z provincie Judea proti římské nadvládě.

Po smrti Héróda Velikého vzrostla v Judeji nespokojenost židovského obyvatelstva. Této situace využila římská vláda, která sem začala dosazovat své správce. Za jejich spravování docházelo k znesvěcení jeruzalémského chrámu, což vyvolalo rozruch mezi Židy ve městech i na venkově. V období posledních římských prokurátorů bylo obyvatelstvo poznamenáno hladomorem a začala se prohlubovat nenávist mezi Židy a Římany. Především za správy prokurátora Gessia Flora docházelo k nepokojům židovského obyvatelstva, neboť Florus úmyslně vyvolával hněv Židů, aby zakryl své zločiny. V té době se začaly objevovat židovské skupiny (zélóti, sikariové), které ve válce sehrály důležitou roli. Využily situace a obsadily Jeruzalém. Tím vyvolaly povstání, které bylo potlačeno římskými legiemi pod vedením Tita Flavia Vespasiana a později pod vedením jeho syna Tita. Po dobytí Galileje Římané v roce 68 n. l. zaútočili na Jeruzalém pod záminkou ochrany obyvatelstva. Přitom byl vypálen druhý chrám a Jeruzalém zničen. Tato válka skončila dobytím pevnosti Masada v roce 73 n. l.¹

Podrobnou a velmi zajímavou zprávu o této válce nám zanechal sám svědek a účastník války Josef Flavius ve své knize „Válka židovská“, ze které jsem čerpala nejvíce informací. Velmi přínosné k danému tématu byly také

¹SEGERT (1995, str. 204), uvádí konec války v roce 74 n. l.

knihy autorů Petera Schäfera, Stanislava Segerta, Martina Goodmana, Simona Sebaga Montefiora a Paula Johnsona.

Dle mého názoru Josef Flavius nejenže zanechal jako jediný velmi obsáhlé dílo dokumentující tuto válku, ale také shromáždil vojsko v Galileji proti Římanům, vyzbrojil ho a strukturalizoval, obnovil vhodná města a byl dobrým správcem v Galileji. Chtěla bych ale podotknout, že v jeho práci se objevují i záporné stránky. Za prvé, že zradil svůj národ, čím si vlastně zachránil svůj život a za druhé, že jeho dílo je sice jedinečné, ale tím dochází k problému, že ho nelze porovnat s mnoha jinými zdroji. A ve finále se rozchází v popisu války v dílech některých moderních badatelů. Některé Josefovy postoje jsou ovlivněny tím, že byl ve službách Flaviů, tedy těch, kteří potlačili povstání, i z toho důvodu se názory některých badatelů s těmi jeho rozchází.

1 Judea od dobytí Pompeiem až po vládu Héróda Velikého a jeho potomků

Na začátku 1. stol. př. n. l. byla Judea pod vládou hasmonejské dynastie, jejím vládcem byl Alexandr Jannaos. Po jeho smrti roku 76 př. n. l. se vlády ujímá jeho vdova Salóme Alexandra,² která nemohla vykonávat úřad velekněze a tuto funkci přenechala svému staršímu synovi Hyrkánovi II. Svým národem byla velmi oblíbená a za její moci vedle ní vyrostli farizeové. To byla strana mezi Židy, která se domnívala, že přesněji vykládá zákony a je zbožnější než ostatní lid.³

Krátce po její smrti využil mladší syn Aristobúlos II., který se opíral o saduceovský směr,⁴ situace a se stoupenci svého otce v bitvě nedaleko Jericha porazil Hyrkána II., který měl po právu převzít moc. Po vítězství si Aristobúlos II. zabral kněžskou a královskou moc pro sebe.⁵

V roce 63 př. n. l. využil římský vojevůdce Pompeius podpory Hyrkána II. a vytáhl na Jeruzalém.⁶ Po několika měsících obléhání Jeruzaléma se mu Aristobúlos II. vzdal. Pompeius navrátil Hyrkánovi II. velekněžský úřad, ale bez titulu krále. Moci se chopili římsští úředníci. Židé, kteří se v Jeruzalémě zúčastnili bojů, byli dopraveni do Říma a později se tam stali významnou židovskou kolonií. Tím skončil samostatný židovský hasmoneovský stát.⁷ Kolem roku 40 př. n. l. Aristobúlov syn Antigonos přesvědčil parthské vůdce, aby pro něj dobyli judský trůn. V té době byl jimi Hyrkán II. zajat a zhyzděn, a proto se stal pro funkci velekněze v jeruzalémském chrámu nezpůsobilým. Společně s Hyrkánem byl zajat Héródův bratr Fasaél, který zranění podlehl.⁸

Héródés byl velitelem v Galileji a po parthském útoku v Palestině se schoval se svojí rodinou v Masadě. Odtud se dostal do Říma, kde byl v roce 40 př. n. l. zvolen římským senátem za krále Judeje, protože Římané již neměli

²BRENNER 2008, str. 50-51.

³FLAVIUS 1990, str. 50-54, viz kapitola 2.1.

⁴Viz kapitola 2.2. .

⁵SEGERT 1995, str. 151-160.

⁶ZAMAROVSKÝ 2005, str. 128-150.

⁷FLAVIUS 1990, 54-75.

⁸FLAVIUS 1998, str. XV, 11,1m.

žádného potomka hasmoneovské dynastie.⁹ Později se ukázalo, že volba byla pro Řím prozíravá. Za jeho vlády nedocházelo ke konfliktům, protože jeho ochráncem byl Marcus Antonius, blízký druh Jullia Caesara. Později se Héródés pustil s velkými ambicemi do velkolepé přestavby Jeruzaléma, při které nejenom město rozšířil a zkrášlil, ale také nechal přebudovat chrám. Zdejší chrám byl magnetem nejen pro Židy z judského venkova, ale i pro Židy z celého světa, kteří sem přinášeli značné bohatství. Héródova stavitelská činnost byla významná nejenom v Jeruzalémě, ale také v celé Palestině. Obnovil Samaří pod názvem Sebasté, a také přístav ve střední Palestině u Středozemního moře. Nazval ho Kaisareia.¹⁰ Podle farizeů bylo třeba Héróda Velikého přijmout jako vladaře, protože byli přesvědčeni, že tímto postojem je možné naplnit vůli boží.¹¹

Přízeň u Římanů si získal svými dary a stavitelskou činností,¹² která společně s každodenním chodem chrámu ovlivňovala život všech obyvatel Jeruzaléma a okolí.¹³

Héródés Veliký měl dva syny Alexandra a Aristobúla, které nechal kvůli pomluvám popravít. Jeho nástupcem měl být syn Antipatros¹⁴ (bez královského původu), kterého nechal také popravít. Krátce před smrtí Héródés změnil svoji poslední vůli. Vládu rozdělil mezi další tři syny¹⁵ Archeláa, správa Judeji, Samařska a Idumeje, Antipu, správa Zajordánska, a Filippa, území na severu Zajordánska.¹⁶

Po smrti Héróda vypukla v Judeji nespokojenost židovského obyvatelstva. Někteří obyvatelé nechtěli, aby se k moci dostal Archeláos, a chtěli, aby Římané převzali moc.¹⁷ V roce 6 n. l. byl Archeláos vyhnán z Judeje do vyhnanství, kde zemřel. Po jeho smrti převzal správu nad jeho územím

⁹SEGERT 1995, str. 162-165.

¹⁰BOATWRIGHT, GARGOLA, TALBERT 2012, str. 327-350.

¹¹TERNER 1991, str. 22-25.

¹²FLAVIUS 1998, XVII, 8,1; 9,4-7.

¹³FLAVIUS, 1990, str. 22.

¹⁴Antipatros byl synem Héróda Velikého a Doris, která nebyla z hasmonejské dynastie (FLAVIUS 1990, str. 101-102).

¹⁵BRIQUEL 1993, str. 354.

¹⁶BOATWRIGHT, GARGOLA, TALBERT 2012, str. 197.

¹⁷TRILING, 1993, st. 72.

římský správce Publius Sulpicius Quirinus¹⁸, který byl místodržitelem Sýrie.¹⁹ Bratr Archeláa, Antipás, vládl na území Zajordánska, kde převážnou většinu obyvatelstva tvořili Židé. Na popud své manželky se Antipás ucházel v Římě o titul krále. Byl ovšem odvolán a poslán do vyhnanství. Filipp byl považován za velmi spravedlivého a moudrého vládce. Jeho vláda skončila bez zásahu Římanů.²⁰

¹⁸Byl římský správcem a místodržitel Sýrie (GOODMAN 2007, str. 330).

¹⁹BOATWRIGHT, GARGOLA, TALBERT 2012, str. 327-350.

²⁰SADEK, ŠEDINOVÁ, KÁRNÝ 2005, str. 9-12.

2 Židovská společnost v době římské nadvlády

Samostatná židovská společnost byla rozdělena na několik nábožensko-politických stran, které dříve sehrály v dramatických událostech významnou roli. Mezi tyto společnosti patří: farizeové, saduceové, esejci, zélóti.

2.1 Farizeové

Byla to náboženská židovská skupina, která vznikla ve 2. století př. n. l. Je známá také pod názvem „oddělující se“. Farizeové jakožto další hnutí zřejmě vznikli v makabejsko-hasmoneovské době ze skupiny chasidů, tzv. „zbožných“. Měli pouze několik tisíc členů, mezi kterými byli vzdělaní lidé, kteří si získali velkou autoritu. Považovali se za skupinu, která přesně vykládala zákony.²¹ Na rozdíl od saduceů byli farizeové nositeli ústního podání náboženského zákona formou komentářů k Tóře a dále to rozvíjeli. Díky svému postoji k Mojžíšovu zákonu si získávali úctu od vyšších vrstev obyvatelstva. Jelikož se obraceli zejména k náboženské praxi, měli smířlivější vztah k Římu oproti zélótům.²²

V době druhého chrámu docházelo mezi jednotlivými farizeovskými směry k rozdíům. Znamé jsou například konflikty mezi školami Hilela a Šamaje. Jejich duchovním centrem byla synagoga. Před zničením chrámu měli mnoho synagog. Dodnes se nám jich zachovalo jen několik. Jednou z nich je synagoga na Masadě.²³

Po válce farizeovská odnož jako jediná z židovských náboženských směrů nezanikla. Pozdní farizeové se snažili učinit celý Izrael kněžimi a každý soukromý dům či spíše stůl modelem chrámu. A to dodržováním jejich stravovacích a očišťovacích předpisů. Nebyli tak vázáni na chrám, svým způsobem jej nahradili Mojžíšovým zákonem, a tak pro ně jeho zničení nemělo tak fatální důsledky, jaké mělo pro saduceje. Na rozdíl od saduceů přežili židovskou porážku během prvního protiřímského povstání.²⁴

²¹SCHUBERT 2003, str. 35-55.

²²KRUPP 2010, str. 18-21.

²³KRUPP 2010, str. 18-21.

²⁴FLAVIUS 1990, str. 157-163.

2.2 Saduceové

Saduceové tvořili kněžskou aristokracii, velmi často zmiňovanou v Novém zákoně.²⁵ Název saduceové je odvozen od jména kněze Sádoka, kterého považovali saduceové za svého prapředka. Získali si přední pozice v *sanhedrinu*.²⁶ Zastánci tohoto směru lpěli na doslovném textu Tóry. Odmítali nové náboženské tradice dotvořené v ústním náboženském zákonu.²⁷ Podle významného židovského historika Josefa Flavia odmítali saduceové víru v posmrtný život a všechny nauky, které vznikaly během období druhého chrámu.²⁸ Proti saduceům bojovala opozice farizeovských zákoníků.

Porážkou prvního protiřímského židovského povstání, které trvalo do roku 73 n. l.²⁹, skončilo také působení saduceů. Byli nerozlučně spjati s chrámem, a tak po jeho zničení zanikli i oni.³⁰

2.3 Esejci

Skupina, která vznikla v dobách helénisticko-římských, byla skupina tzv. „esejců“. Její stoupenci vznikli z hnutí „zbožných“ a byli rodem Židé.³¹ Stranila se okolní společnosti na rozdíl od farizeů. Své kořeny zakotvili v místě Mrtvého moře, kde vytvořili své centrum. Většina esejců nežila jenom v centru Kumránu, ale žila i mimo něj.³² Jejich rukopisy, které byly schované před Římany, byly nalezeny až po 2. světové válce.³³ Dožívali se dlouhého věku díky skromnému způsobu života. Tato skupina je velmi podrobně popsána v díle Josefa Flavia, který si vyzkoušel i život esejců.³⁴

Co se týká jejich zvyklostí, odmítali manželství, kterého si nevážili.³⁵ Děti, které byly oprávněny k učení, byly jimi přijímány a považovány za vlastní. Byly přísně vychovány. Oproti tomu existoval i jiný esejský řád, který měl rozdílný

²⁵SCHUBERT 2003, str. 55-60.

²⁶Sanhedrin je židovská velká rada, okolo 20 až 71 soudců, která vznikla po 4. století př. n. l. (GOODMAN 2007, str. 267).

²⁷SCHUBERT 2003, str. 55-60.

²⁸FLAVIUS 1990, str. 157-163.

²⁹SEGERT (1995, str. 204), uvádí konec války v roce 74. n. l.

³⁰KRUPP 2010, str. 18-21.

³¹FLAVIUS 1990, str. 157-163.

³²THIEDE 2004, str. 33-38.

³³RÝŠKOVÁ 2008, str. 67-68.

³⁴FLAVIUS 1990, 157-163.

³⁵FLAVIUS 1998, str. 10-11.

názor na manželství. Považovali za špatné, že ten, kdo se neožení, nebude mít žádné potomstvo. Během tří let zkoumali své budoucí manželky. Pokud byly třikrát očištěny, považovali to za důkaz toho, že jsou připraveny родit. Pak si je teprve vzali. S těhotnými ženami se ženili pouze z důvodu dítěte.³⁶

Jejich pospolitost se hierarchicky členila a noví členové se museli začlenit do řádu zasvěcovacím rituálem. Ten, kdo vstoupil do skupiny, musel odevzdat své jmění celému řádu, proto si byli všichni skrze majetek rovni. Statky byly jednotným jměním. Nic od sebe nekupovali ani neprodávali. Dodržovali společně hostiny s požíváním chleba, vína a rituálním omýváním vodou.³⁷ Stejně tak jako farizeové, tak i skupina esejců dodržovala náboženské předpisy judaismu, které se vztahují na čistotu a svěcení soboty.³⁸ Pracovali horlivě až do ranních hodin. Potom se shromáždili na jednom místě, oblékli se do roucha a omyli si tělo studenou vodou. Po očištění vstoupili do místnosti, kam byl zákaz jinověrců. Do jídelny přicházeli v čistotě a nebylo jim dovoleno, aby začali jíst, aniž by se pomodlili. Po jídle se opět pomodlili, svlékli svoje roucho a odebrali se zpět k práci do pozdních večerních hodin. V sobotu nepracovali, proto si i jídlo připravovali den předem. Za čestné pokládali nenatírat se olejem a oblékat se do bílého oděvu. Oděv měnili, jen v případě, pokud byl roztrhaný.³⁹

Také konali dvě věci, pomoc a milosrdenství. Pomáhali lidem, kteří si to zasloužili. Bez souhlasu představených nemohli své dary věnovat rodině. Přísaze se vyhýbali, protože ji považovali za „křivopřížnictví“. Vážili si starodávných spisů, z kterých vybírali věci, které byly důležité pro duši a tělo. Kromě boha měli úctu také k zákonodárci. Ten, kdo by se mu vzpíral, byl potrestán smrtí. Co se týká soudnictví, tak při soudu byli velmi pečliví a spravedliví. Mohli soudit jen tehdy, pokud se jich sešlo více, než sto. Ten, kdo byl vyloučen ze sekty, umřel žalostnou smrtí. Neměl žádný podíl na stravě ostatních, proto umřel hladověním.⁴⁰

³⁶SADEK, ŠEDINOVÁ, KÁRNÝ 2005, str. 9-12.

³⁷FLAVIUS 1990, str. 157-163.

³⁸THIEDE 2004, str. 194-195.

³⁹FLAVIUS 1990, str. 157-163.

⁴⁰FLAVIUS 1990, str. 157-163.

Mezi raným křesťanstvím a esejci je určitá souvislost, neboť někteří esejci přešli na křesťanství a začlenili do něj své názory.⁴¹ Během židovské války prošli těžkou zkouškou. Římané je napínali na skřipce, lámali je kolem, pálili je, aby se stavěli proti zákonodárci. Když je Římané mučili, v bolestech se smáli a ani slzu neuronili. Chtěli i přesto všechno ukázat svoji hrdost. Stejně jako další kumránské skupiny zanikli protiřímským povstáním, které trvalo do roku 73⁴² n. l.⁴³

2.4 Zélóti

Další skupinou byli zélóti, tzv. „horlivci“, kteří byli zapřisáhlými nepřáteli Říma. Nebojovali jenom proti Římu, ale také proti herodiánské dynastii, protože jejich vládu, která byla podporována okupační mocí, neuznávali.⁴⁴

Netvořili jeden směr, ale rozpadli se na mnoho dalších skupin, které mezi sebou během židovské války soupeřily. Naděje v příchod Mesiáše je povzbuzovala k útokům proti římským správcům a židovským zrádcům. První židovskou válku tato skupina přežila, přestože ztratila více příslušníků než ostatní směry. Před koncem války se jim podařilo dobýt Masadu a usídlit se tam. V Masadě pobýli 3 roky, poté byli Římany poraženi. Během povstání Bar Kochby tato skupina zanikla.⁴⁵

⁴¹KRUPP 2010, str. 18-21.

⁴²SEGERT (1995, str. 204), uvádí konec války v roce 74. n. l.

⁴³FLAVIUS 1990, str. 157-163.

⁴⁴FLAVIUS 1990, str. 157-163.

⁴⁵FLAVIUS 1990, str. 157-163.

3 Judea během spravování prvních římských prokurátorů (6. n. l. – 44. n. l.)

V okamžiku, kdy Palestina přestala být římským protektorátem⁴⁶, dosadili tam Římané své správce.⁴⁷ V Judeji byl nejvyšším představitelem římský prokurátor, který pocházel z jezdeckého stavu a byl jmenován císařem. Římský prokurátor měl dvojí funkci. Nejenom, že byl velitelem pomocných oddílů, ale také byl představitelem soudní moci. Židé v té době byli osvobozeni od vojenských služeb. Hlavním městem Judeje už nebyl Jeruzalém, nýbrž přímořské město zvané Kaisareia, které bylo vybudováno Héródém Velikým.

Římané se snažili náboženské zvyky Židů respektovat. Dbali na dodržování zákazů. Snažili se, aby byl respektován zákaz vstupu jinověrcům do jeruzalémského chrámu, nenutili Židy k přísaze ve jménu císaře a uznávali jejich názory. Židé mohli dodržovat své předpisy o očištění. Byla jim přenechána správa v náboženství, jejichž hlavním představitelem zůstal jeruzalémský velekněz, který byl jmenován římskými prokurátory. Sanhedrin (židovská velká rada), mohla určovat, kdo bude odsouzen k trestu smrti, ale o jeho trestu rozhodovali římsští prokurátoři.⁴⁸

S podrobnými informacemi o jednotlivých římských prokurátorech, nás seznamuje židovský filosof Josef Flavius v knize „Válka Židovská“.⁴⁹

Mezi římské prokurátory z této doby řadíme: Coponia, Valeria Grata a Pontia Piláta. Během jejich prokuratury docházelo k jejich necitlivému zasahování do záležitostí Židů a uvalili zemi do chaosu.

3.1 Coponius

Prvním římským prokurátorem vládnoucím v Judeji byl Coponius. Měl dohled nad soudnictvím a vrchní vojenskou mocí. Za jeho vlády, chtěli Samaritáni pošpinit jeruzalémský chrám.⁵⁰

⁴⁶Palestina přestala být římským protektorátem, kde pod římským dohledem vládl králem Herodes Veliký a jeho synové, právě po vyhnání Archeláa se Judea stala provincií spravovanou přímo římskými úředníky.

⁴⁷SEGERT 1995, str. 171.

⁴⁸SEGERT 1995, str. 171-174.

⁴⁹FLAVIUS 1990, str. 130-163.

⁵⁰SCHÄFER 2003, str. 100-115.

3.2 *Valeruis Gratus*

Druhým prokurátorem byl Valeruis Gratus, který spravoval Judeju mezi lety 15 – 26⁵¹ v době císaře Tiberia⁵², jehož vláda nebyla k Židům tak příznivá. Během své prokuratury sesadil velekněze Ananiáše. Po něm během několika vystřídaní nastoupil Ananiášův zeť Kaifáš, který zůstal veleknězem do roku 36 n. l. Stejně dlouho plnil svoji funkci prokurátora i Pontius Pilátus. Valeruis Gratus během své vlády usiloval o smíření římské vlády s židovskou přecitlivělostí.⁵³

Po smrti Augusta přešla vláda nad Římany na Juliina syna Tibéria. Tibérius poslal do Judeje jako prokurátora Piláta.

3.3 *Pontius Pilátus*

Pontius Pilátus byl třetím prokurátorem v Judeji, který ji spravoval deset let.⁵⁴ Podle Flaviova podání byl velmi krutý a bezohledný⁵⁵ a nezajímal ho každodenní život místních obyvatel⁵⁶. Nechal vnést do Jeruzaléma zahalené obrazy caesara – *signa*. To vzbudilo mezi Židy rozruch. Měli pocit, že jsou pošlapány jejich zákony, protože Židé považovali za nedůstojné vystavovat jakékoliv obrazy ve městě. K městským obyvatelům se připojil i lid z venkova. Židé prosili Piláta, aby dal *signa* z města vynést a chránil tak jejich pradávne obyčeje. Pilát prosbu odmítl, a přestože jim hrozil smrtí, Židé sklonili své šje a tvrdili, že se nechají ochotně zabít, než aby překročili zákon. Síla jejich zbožnosti přesvědčila prokurátora, proto nechal *signa* z Jeruzaléma vynést.⁵⁷ S těmito událostmi nás seznamuje židovský historik Josef Flavius v knize „Válka židovská“.

Další rozruch způsobil Pilát, když vynaložil posvátný poklad na stavbu vodovodu. Když se Pilát vrátil do Jeruzaléma, Židé ho obstoupili a protestovali. On však toto povstání očekával, a proto nechal předem vmísit mezi dav

⁵¹RYŠKOVÁ 2008, str. 35.

⁵²Římský císař v letech 14-37 n. l (LISOVÝ 2011, str. 302).

⁵³SCHÄFER 2003, str. 100-115.

⁵⁴MATYSZAK, 2009, str. 157-160.

⁵⁵FLAVIUS 1998, XVIII, 3, 1.2.

⁵⁶TERNER 1991, str. 24.

⁵⁷FLAVIUS 1990, str. 163-170.

ozbrojené vojáky oblečené do občanských šatů. Vojáci směli zakročit pouze klacky. Přesto mnoho Židů pod jejich ranami zahynulo.⁵⁸ Krátce po Tiberiově smrti Pilát zemřel.⁵⁹

⁵⁸FLAVIUS 1990, str. 163-170.

⁵⁹MATYSZAK 2009, str. 157-160.

4 Héródés Agrippa I.

V době, kdy v Judeji probíhaly nepokoje, přišel k Tiberiovi syn Aristubúla⁶⁰, Héródés Agrippa I. se stížností na Héróda Tetrarchu.⁶¹ Tiberius jeho žalobu nepřijal. Agrippa přesto zůstal v Římě a snažil se získat přízeň vznešených mužů, nejvíce Gaia⁶² (tehdy prostého občana). Když spolu jednou seděli jako přátelé, vztáhl k němu Agrippa ruce a oznámil Gaiovi, že po Tiberiově smrti ho vidí jako pána celé říše. Jakmile se to Tiberius dozvěděl, nechal Agrippu uvěznit. Sám mezitím zemřel. Jakmile byl Gaius prohlášen císařem, propustil Agrippu z vězení a ustanovil jej králem Filippovy⁶³ tetrarchie.⁶⁴

Podle Flaviova vyprávění, po smrti císaře Gaia vojska z Říma unesla Gaiova strýce Claudila a chtěla, aby jim vládnul. Senát, však byl proti tomu a odhlasoval, aby se válčilo proti Claudiovi a vládu ustanovila aristokracie. Proto senát povolal do zasedání Agrippu. Nato Agrippa shledal, že Claudius je ve skutečnosti císařem a odešel k němu. Císař šířil názor, že bude řídit říši jako dobrý správce, ne jako samovládce a že se spokojí s čestným titulem a v každé záležitosti ponechá rozhodnutí všem. Nakonec došlo k dohodě mezi Claudiem a senátem. Nato byl Agrippa císařem obdarován celým královstvím.⁶⁵

Poté Agrippovi přicházelo velké bohatství proudem a on začal stavět okolo Jeruzaléma mohutnou hradbu, kterou nedokončil, protože zemřel. To se stalo roku 44 n. l. V případě, že by hradba byla dokončena, město by se stalo nedobytným.

Agrippa po sobě zanechal tři dcery a maličkého syna. Proto Claudius učinil z jeho království zase provincii a poslal tam jako správce Cuspia Fada a později Tiberia Julia Alexandra, kteří židovské pradávne zvyky neměnili a ochránili národ v míru.⁶⁶

⁶⁰ Byl synem Héróda Velikého a byl posledním z Herodů, který se stal králem Palestiny (FLAVIUS 1990, str. 120).

⁶¹ Jedná se o Héróda Antipase, syna Héróda Velikého, který byl tetrarchou v Galileji (FLAVIUS 1990, str. 121).

⁶² Později se stal třetím římským císařem.

⁶³ Syn Héróda Velikého.

⁶⁴ SEGERT 1995, str. 174-176.

⁶⁵ FLAVIUS 1990, str. 99-170.

⁶⁶ FLAVIUS 1990, str. 170-171.

5 Vlášda posledních řĩmských prokurátorů v Judeji

5.1 *Cuspius Fadus (44. n. l. – 46 n. l.) a Tiberius Julius Alexander (46. n. l. – 48 n. l.)*

Za prokuratury Cuspia Fada došlo k Theudovu povstání, které bylo potlačeno. Jednalo se o povstání s mesiášskými rysy. Theudas byl židovský kazatel, který přiměl lid, aby ho doprovázel k Jordánu. Tam prý rozdělil vodu řeky a poskytl lidem volné přejití. Lidé se stali svědky zázraku. Cuspia Fadus dal zástupy lidí rozpustit a Theuda uvěznit.⁶⁷

Jeho nástupce Tiberius Julius Alexander, byl synovcem Filóna Alexandrijského. Pocházel z alexandrijské židovské rodiny. Konvertoval ze židovství a svojí kariéru věnoval službám Říma. Během jeho prokuratury byla situace v Palestině špatná. Došlo k hladomoru, což znamenalo pro obyvatelstvo katastrofu. Podařilo se mu zajmout vůdce zélóttů Šimona a Jakuba, které nechal popravit.⁶⁸

5.2 *Ventidius Cummanus (48. – 52. n. l.)*

Nástupcem Tiberia Alexandra v hodnosti prokurátora se stal Ventidius Cummanus. Za jeho prokuratury byla situace mezi Židy a Římany neklidná a opět nastalo vraždění Židů. Během svátku Přesnic⁶⁹, kdy se lid sešel do Jeruzaléma, podle Flaviova vyprávění stála římská jednotka v plné zbroji na posvátném obvodu (kvůli možnému převratu), jeden z vojáků zvedl svůj šat a svým chováním rozhořčil židovský lid. Ten žádal Cummana, aby vojáka potrestal. Část mladých lidí byla natolik rozhořčena, že začala házet po vojácích kamení. Cummanus se obával útoku na sebe, a proto povolal další těžkooděnce. Toho se Židé zalekli a začali prchat do města. Při útěku zemřelo deset tisíc lidí, kteří byli vlastními lidmi ušlapáni. Sváteční den se stal dnem smutku pro celý národ. Další událostí bylo přepadení císařova otroka Stefana, kterého přepadli a oloupili loupežníci, ale Cumannus obvinil obyvatele blízkých vesnic za to, že loupežníky nepronásledovali a nezajali. V souvislosti s tím

⁶⁷SCHÄFER 2003, str. 115.

⁶⁸SCHÄFER 2003, str. 115.

⁶⁹Svátek Pesach, kdy Židé oslavují útěk z egyptského zajetí (STEINEROVÁ 1999, str. 73).

jeden z vojáků našel ve vesnici knihu – posvátný zákon, roztrhl ji a hodil do ohně. Židé byli natolik otřeseni, že žádali vojákovu smrt. Cummanus jim vyhověl.⁷⁰

Při cestě Židů na slavnost do Jeruzaléma došlo ke srážce Galilejců se Samaritány. Byl zabit Galilejec a nato obě strany začaly boj. Přední mužové žádali Cummana o pomoc, aby odjel do Galileje a předešel neštěstí, ale on se jejich prosbami nezabýval. Nato davy z Jeruzaléma vyrazily proti Samaří a vypálili jejich vesnice. Poté se snažil Cummanus situaci zachránit. Ze strachu před útokem Římanů, se situace uklidnila. Při vyšetřování byli ukřižováni Cummanovi zajatci a bylo sekerou popraveno osmnáct Židů, kteří se zúčastnili boje. Císař nechal popravit tři z nejmocnějších Samaritánů. Dále nechal potrestat Žida Celera a Cummana poslal do vyhnanství. Tato událost rozpoutala po celé zemi loupeže.⁷¹

5.3 Antonius Felix (52. n. l. – 60. n. l.)

Dalším prokurátorem se stal Antonius Felix (52. n. l. – 60. n. l.), který byl prokurátorem Samařska, Peraie a Galileje. Za jeho prokuratury zemřel císař Claudius.⁷² Na základě podvodu jeho ženy Agrippiny se nástupcem Claudia stal Nero, který byl velmi krutým vládcem. Felix zajal dlouholetého vůdce loupežníků Eleazara, který dvacet let plnil zemi, a nechal jej odvést do Říma. Velké množství lupičů ukřižoval a jejich stoupence potrestal. Tím očistil venkov. Zároveň se mu však podařilo posílit vliv zélótů. V Jeruzalémě řádili úkladní vrahové (sikariové)⁷³, kteří vraždili uprostřed města za bílého dne. Nejvíce o svátcích, kdy v davu probodávali své protivníky. Nebylo možné je odhalit. První obětí byl velekněz Jonatan. Postupně přibývaly oběti i strach obyvatel. Felix neúspěšně bojoval proti úkladným vrahům a podvodníkům, kteří pod záminkou osvícení duchem prováděli vzpoury a převraty. Přiváděli lid k šílenství, pak je odváděli do pouště, kde měli čekat na znamení svobody. Židy ohrožoval také lživý egyptský „prorok“, s kterým si Felix úspěšně poradil. Poté se začali objevovat kejklíři a lidé loupežnického charakteru, kteří nabádali ke vzpouře a

⁷⁰FLAVIUS 1990, str. 170-171.

⁷¹FLAVIUS 1990, str. 170-171.

⁷²BOATWRIGHT, GARGOLA, TALBERT 2012, str. 354.

⁷³Sikariové byla jedna z odnoží zélótů.

povzbuzovali shromážděný lid k získání svobody. Smrtí trestali stoupence římské nadvlády, na venkově vylupovali domy velmožů, zabíjeli je a vypalovali vesnice. Tato bouře přerůstala po celé Judeji ve válku.⁷⁴

Felixův sňatek s Židovkou Drusillou, dcerou Agrippy II.⁷⁵, byl pro Židy nepřijatelný. Považovali to za rouhání.⁷⁶ Vznikaly národnostní nepokoje mezi Židy a Řeky ohledně zakladatele města Kaisareije. Židé tvrdili, že zakladatelem města byl Žid (Héródés), a tudíž je město jejich. Řekové uznali, že zakladatelem města byl Žid, ale přesto město patří jim. Velitelé se snažili nepokoj uklidnit bičováním a vězněním bojovníků, ale to k potlačení výtržností a útoků Židů nestačilo. Nakonec Felix na ně poslal vojáky, aby je pobili. Přesto rozbroje trvaly dále, proto Felix vybral významné muže z obou stran a poslal je k Neronovi, aby spor vyřešili. Kvůli nepokojům mezi židovským a syrským obyvatelstvem Kaisareje, byl zbaven úřadu císařem Neronem⁷⁷

5.4 Porcius Festus (60. n. l. – 62. n. l.)

V úřadu působil pouze dva roky, během kterých židovské obyvatelstvo císař Nero degradoval na občany druhé kategorie.⁷⁸

Za jeho prokuratury došlo k boji mezi kněžími a Agrippou II. Ve sporu se jednalo o vybudovanou zeď, která bránila výhledu z vysoce položeného královského paláce. S tím nesouhlasil Agrippa II., protože zeď mu bránila při výhledu na Chrám, neboť potřeboval mít dohled nad situací v chrámovém dvoře. Na stranu kněží se postavil i císař Nero. Agrippa II. se jim za to pomstil tím, že udělil bez povolení kněze levitským zpěvákům privilegia. Tento spor neukazoval pouze nepřátelství mezi kněžskou aristokracií a zélóty, ale také mezi kněžskou aristokracií a Héródovci.⁷⁹

⁷⁴FLAVIUS 1990, str. 170-171.

⁷⁵Agripa II. byl synem Agrippy I., bratrem Berenice a Drusilly, s kterou si Antonius Felix oženil (FLAVIUS 1192, str. 169).

⁷⁶SCHÄFER 2003, str. 115.

⁷⁷FLAVIUS 1990, str. 170-175.

⁷⁸FLAVIUS 1990, str. 176.

⁷⁹SCHÄFER 2003, str. 115-118.

5.5 *Lucceius Albinus (62. n. l. – 64. n. l.)*

Festovým nástupcem se stal Lucceius Albinus. V úřadě pobyl stejně jako jeho předchůdce Festus pouze dva roky.⁸⁰

Kradl ve veřejných záležitostech, loupil majetky jednotlivých lidí a zatížil národ vysokými daněmi. Propouštěl lupiče, kteří byli zajati dřívějšími prokurátory, příbuzným za výkupné. Kdo nezaplatil, tak ve vězení pobyl. Také nechal prostřednictvím Agrippy II. sesadit jeruzalémského velekněze Anana II., který využil mocenského vakua v Jeruzalémě a uplatnil v sanhedrinu tresty smrti pro různé své odpůrce. Na konci jeho prokuratury byla dokončena přestavba jeruzalémského chrámu. V den jeho odvolání nechal propustit všechny vězně z vězení a město se zaplavilo bandity.⁸¹

5.6 *Gessius Florus (64. n. l. – 66. n. l.)*

Posledním římským prokurátorem před vypuknutím války byl Gessius Florus. Byl velmi krutý a chamtivější po bohatství než jeho předchůdce Albinus, který byl podle Flavia oproti němu spravedlivý. Nesnažil se uklidnit spory mezi Židy a Řeky. Gessius místo aby své zločiny konané proti židovskému obyvatelstvu dělal potají, spíše se jimi chlubil. Ožebračoval celá města a jeho hrabivost způsobila to, že mnozí utekli do cizích provincií. Když Cestius Gallus, generál římské armády, přišel do Jeruzaléma, seběhli se k němu obyvatelé a si stěžovali na krutosti prokurátora Flora. Ten stál vedle Galla a lidu se vysmíval. Cestius se snažil rozzuřený dav uklidnit a slíbil, že se postará o to, aby byl Florus mírnější. Florovým záměrem bylo spíše válku vyvolat než ji předejít. Díky ní mohl zakrýt své zločiny. Proto z obav z židovských žalob u císaře zvyšoval neštěstí židovského obyvatelstva, aby je odtrhl od Říma. Kaisarejští Židé měli svoji modlitebnu vedle místa, jehož majitelem byl Řek. Židé si častokrát chtěli za vysokou částku místo odkoupit, ale on nedbal jejich žádosti a onen pozemek nechal zastavět. Židům ponechal úzkou cestičku do jejich modlitebny. Ti se snažili zabránit této stavbě a jeden z nájemníků cel Jan podplatil osmi talenty stříbra Flora, aby stavbě zabránil. Florus vyčkal, až mu Jan zaplatí, odjel z

⁸⁰SEGERT 1995, str. 204-206.

⁸¹FLAVIUS 1990, str. 170-171.

Kaisareje do Sebasté a nechal boji volný průběh. Další rozhořčení nastalo v sobotu, kdy se Židé shromáždili ve své modlitebně. Jeden z kaisarejských výtržníků obrátil vzhůru nohama baňaté vědro a položil ho u vchodu a obětoval ptáky. To vzbudilo u Židů hněv, neboť zneuctil jejich zákon. Došlo tedy k boji mezi Židy a kaisarejskými výtržníky. Tento boj se snažil uklidnit Lucundus, který násilím Kaisarejských podlehl. Předáci spolu s Janem vyjeli do Sebasté za Florem a prosili ho o pomoc. Jan mu připomínal oněch osm talentů. Místo aby jim Florus pomohl, nechal je zavřít pod záminkou, že ukradli knihy zákonů z Kaisareie.⁸²

Florus chtěl vyvolat válku, proto nechal z posvátného podkladu vzít sedmnáct talentů⁸³ pod záminkou potřeb císařových⁸⁴. To vyvolalo hněv u židovského obyvatelstva. Židé svůj hněv zadrželi a snažili se vyjít vojákům a Florovi vstříc. Druhý den svolal velekněze, velmože a nejpřednější muže obce a poručil jim, aby mu přivedli ty, kdo se mu vzpírali a nadávali. Pokud to neudělají, potrestá je. Oni občany hájili, žádali o jejich odpuštění a snažili se Flora přesvědčit, aby zachoval město pro Římany.⁸⁵ To samozřejmě Flora rozzuřilo, a proto nařídil vojákům, aby vyplenili hořejší tržiště a pobili každého na potkání. Vojáci zabili mnoho lidí, zajaté nechal Florus ukřižovat. Podle Josefa Flavia se nezastavil před ničím. V tomto dni zahynulo včetně žen a dětí 3600 osob. Florus se dopustil toho, čeho se neodvážil nikdo jiný. Nechal před soudem zbičovat muže jezdeckého stavu, kteří byli původem Židé, ale jejich postavení bylo římské. Kvůli Florovi, který se nesnažil nepokoje v Kaisareji potlačit, nýbrž je podporoval a podněcoval, došlo k vypuknutí války mezi Židy a Římany.⁸⁶

⁸²FLAVIUS 1990, str. 170-206.

⁸³POTOK 2002, str. 249.

⁸⁴SCHÄFER (2003, str. 119), stalo se to na přelomu dubna až května v roce 66.

⁸⁵POTOK 2002, str. 249.

⁸⁶FLAVIUS 1990, str. 170-206.

6 Průběh povstání

Počátek povstání začalo krutostí římského správce Flora⁸⁷, proti kterému se také postavila Berenika, sestra Agrippy II.⁸⁸ Viděla, jak ubližuje židovskému obyvatelstvu a poslala proti němu jízdní důstojníky, aby vraždění ukončil⁸⁹. Ten nad situací nepřemýšlel a před jejíma očima vraždil lid a ohrožoval i její život. Lidé se shromáždili v horním tržišti, kde oplakávali mrtvé. Velekněží a velmoži je prosili, aby je neoplakávali a nedráždila tím Flora k dalším úkonům. To se samozřejmě Florovi nelíbilo a nechal si zavolat velekněze a významné osoby z města a oznámil jim, že nepokoje budou uklidněny v případě, že lid vyjde vstříc vojákům před město Kaisareia. Mezitím napřed Florus poslal kohortu a nařídil jim, aby na pozdravy Židů neodpovídali. Jakmile Římané neodpovídali na pozdravy Židů, začali jim spílat, což bylo znamení pro Římany, že můžou začít Židy zabíjet.⁹⁰ Vojáci vtrhli do města a snažili se zmocnit posvátného obvodu a Antonie⁹¹. Židé nechtěli, aby znovu Florus zaútočil, proto nechali strhnout sloupořadí posvátného obvodu, které souviselo s Antonii⁹².⁹³ To zachladilo jeho hrabivost a rozhodl se, že odejde z města.⁹⁴

Cestius⁹⁵ obdržel dopis od Flora, Bereniké a ostatních vládnoucích kruhů, kteří popisují situaci v Kaisareji. Florus popsal, že jako první spor vyvolali Židé, kdežto Berenika a ostatní vládnoucí kruhy psaly o Florových krutostech, které páchal na židovském obyvatelstvu. Cestius nevěděl, komu má věřit, proto do města poslal jednoho z tribunů, aby věci prozkoumal. Po cestě potkal krále Agrippu II., který se po objasnění situace, rozzlobil se na Židy. Po příjezdu do města se jim snažili Židé ukázat, že nejsou proti celé římské nadvládě, ale jenom proti Florovi. Agrippa II. jim vysvětloval, že když strhli sloupořadí Antonie a nezaplatili císařovi daně, obrátí proti sobě celou římskou správu. Poradil jim,

⁸⁷GOODMAN 2007, str. 338.

⁸⁸Tetrarcha s právem volit velekněze, syn Héróda Agrippy (JOHNSON 2003, str. 107).

⁸⁹MONTEFIORE 2011, str. 122.

⁹⁰POTOK 2002. Str. 249.

⁹¹Pevnost, která byla postavena Héródem Velikým (JOHNSON 2003, str. 88).

⁹²Viz příloha č. 2.

⁹³POTOK 2002. Str. 250.

⁹⁴FLAVIUS 1990, str. 181-184.

⁹⁵Syrský legát, který byl dle Flavia podplacen Florem (GOODMAN 2007, str. 10).

aby se obvinění zbavili tak, že sloupořadí znovu postaví a zaplatí daně císařovi. Což také učinili.⁹⁶

Mezitím zélóti pod vedením Menachema⁹⁷, kteří nepokoje vyprovokovali, utekli do Masady a zmocnili se jí.⁹⁸ Eleazar, syn velekněze Ananiáše, přemluvil židovské obyvatelstvo v posvátném okrsku, aby nepřijímalo dary a oběti od cizinců.⁹⁹ To byl začátek války proti Římanům, protože odmítali oběť císaři. Velmoži poslali posly k Florovi a Agrippovi II. s prosbami, aby válku potlačili. Na rozdíl od Flora, který měl z války radost, Agrippa II. poslal do Jeruzaléma židovským obyvatelům na pomoc 3000 jezdců, pod vedením vrchního velitele Filipa. Sedm dní se navzájem pobíjeli a nikdo nechtěl ustoupit.¹⁰⁰ Zélótům se podařilo získat na svoji stranu mnohé ze sikariů¹⁰¹ a vypálili dům velekněze Ananiáše, Agrippův královský palác a městský archiv¹⁰².¹⁰³ Potom se postavili proti královskému dvoru a snažili se zničit jeho hradby. Menachemovi a jeho stoupencům se v boji dařilo a Agrippa II. se mu s vojskem vzdal. Jakmile přišli Menachemovi stoupenci na bohoslužbu, Eleazarovi přívrženci je zabili.¹⁰⁴ Ti, co přežili, utekli do Masady. Město se ocitlo v nesvárech, neboť k tomuto vraždění došlo v sobotu, kdy se podle náboženství Židé zdržují pracovních a všedních činností. Proto začali prchat z města¹⁰⁵.¹⁰⁶

V ten samý den docházelo k vraždění Židů v Kaisareji¹⁰⁷, která byla během pár hodin zbavena Židů.¹⁰⁸ V Sýrii došlo ke zmatku a rozdělilo se každé město na dva tábory. Ve Shythopoli se proti Židům postavili místní Židé. Nejenom v Agrippově paláci došlo ke spiknutí proti Židům, ale také v Alexandrii¹⁰⁹, kde se Řekové shromáždili v amfiteátru¹¹⁰, aby poslali

⁹⁶FLAVIUS 1990, str. 184-192.

⁹⁷Byl zakladatelem zélótů a zemřel v průběhu nepokojů v Jeruzalémě, vůdce zélótů se po něm stal jeho synovec Eleazar ben Šimon (JOHNSON 2007, str. 108).

⁹⁸JOHNSON 2007, str. 108.

⁹⁹GODMANN 2007, str. 348.

¹⁰⁰FLAVIUS 1990, str. 193-199.

¹⁰¹Byli označováni podle krátké díky „sica“, kterou používali na vraždění Židů (JOHNSON 2003, str. 107).

¹⁰²Vypálili ho z důvodu, aby zničili dlužní úpisy. Tím nemohlo dojít k vymáhání dluhů (SCHÄFER 2003, str. 120).

¹⁰³JOHNSON 2003, str. 108.

¹⁰⁴SCHÄFER 2003, str. 120.

¹⁰⁵POTOK 2002, str. 250.

¹⁰⁶SCHÄFER 2003, str. 120.

¹⁰⁷Město v Galileji, viz příloha č. 3.

¹⁰⁸GOODMAN 2007, str. 352.

¹⁰⁹Zde zamřelo 50 000 Židů (TERNER 1991, str. 25).

¹¹⁰GOODMAN 2007, str. 351.

Neronovi¹¹¹ vzkaz. Nahrnuli se tam i četní Židé, což vyvolalo rvačku, která byla uklidněna Tiberiem Alexandrem¹¹². Požádal Židy, aby toho nechali a neposlali proti sobě římské vojsko. Neuposlechli ho a Tiberius byl nucen proti nim poslat dvě římské legie, které je zavraždily a vyplenily jejich majetky.¹¹³ Během těchto nepokojů v Alexandrii zemřelo 50 000 Židů.¹¹⁴

Když se donesly zprávy Cestiovi Gallovi, syrskému místodržiteli, o tom co se děje, věděl, že musí zasáhnout. S vojenskou armádou od Antiocha a Agrippy a vydal se do Ptolemaidy. Přidali se k němu lidé z okolních měst i sám Agrippa, který mu byl rádcem.¹¹⁵ Města Chabulón, okolní vesnice, Jopé a Narbatské toparchie (knížectví) vypálil a obyvatelstvo zabil.¹¹⁶

Cestius Gallus, se utábořil v Gabaó, poblíž Jeruzaléma. Ačkoliv byla sobota, vyrazili Židé ozbrojeni proti Římanům a podařilo se jim je oslabit. Židům se podařilo obsadit výšiny a hlídat průsmyk. Když Agrippa II. zjistil, že je situace pro Římany nebezpečná, nechal k Židům poslat posly se zprávou, že jim Cestius nabízí milost, když odhodí zbraně a přidají se na jejich stranu. Vzbouřenci chtěli nechat posly popravit¹¹⁷. To považoval Cestius za příležitost k útoku a pronásledoval vzbouřence až k Jeruzalému. Když vstoupil Cestius do města, zapálil Bezethu¹¹⁸. Po několika dnech marného útočení, zaútočil ze severu na posvátný obvod, kde se mu Židé vzdali. Zapálili hradbu a chystali se podpálit bránu. Nakonec své vojsko odvolal a utábořil se na Vyhlídce, kde na ně začali Židé útočit a způsobili jim mnoho škod. Římané se dali na útěk do Gabaó, ale když Cestius zjistil, že jsou obklíčeni kolem dokola, rozhodl se, že odjedou do Baithoró. Když se ráno Židé probudili, zjistili, že se Cestius dal na útěk¹¹⁹ a začali ho pronásledovat. Když jej nemohli najít, začali sbírat po cestě válečné stroje a okrádali mrtvoly. S vítěznými písněmi se vraceli zpět do Jeruzaléma. Cestius poslal posly k Neronovi se vzkazem, že za příčinu války

¹¹¹Byl synovcem Gaia Caliguly a v letech 54-68 n. l. byl římským císařem (KERRIGA 2011, str. 54).

¹¹²Místodržitel v Egyptě a alexandrijský Žid (GOODMAN 2007, str. 351).

¹¹³FLAVIUS 1990, str. 199-206.

¹¹⁴TERNER 1991, str. 25.

¹¹⁵JOHNSON 2003, str. 108.

¹¹⁶FLAVIUS 1990, str. 206.

¹¹⁷Borkania utekl a Foiba byl zabit. (FLAVIUS 1990, str. 206).

¹¹⁸Je předměstí v Jeruzalémě, severně do chrámu. Viz příloha č. 2.

¹¹⁹SCHÄFER 2003, str. 121.

může Florus.¹²⁰ Jakmile se obyvatelé Damašku dozvěděli o porážce Římanů, rozhodli se zabít tamní Židy, které měli shromážděny v tělocvičně.¹²¹

6.1 Galilea

Do Galileje přišel Josef¹²², kterého vyzvala jeruzalémská rada, aby o Galileju pečoval. Musel uspořádat tamní záležitosti. Vyzval kněží, aby mu s tím pomohli. Věděl, že Římané vpadnou v nejbližší době do Galileje a dal obnovit vhodná města, jako jsou: Jótapata, Béršabé, Selamin, Tarichaje, Tiberiadu¹²³ a mnoho dalších měst. Shromáždil v Galileji vojsko a vyzbrojil ho starými zbraněmi. Zaváděl mezi nimi hodnosti, podřizoval je desátníkům, posléze tribunům a nad nimi velitelům oddílů, aby jim stáli v čele. Dal dohromady asi 6000 mužů k boji, 200 jezdců a 4500 žoldnářů, na které spoléhal. Vydal se do vesnice Bétmaús, kde je přesvědčil, aby strhli dům, v němž jsou podoby živých tvorů, protože zákony zakazují něco takového zřizovat. Předběhl ho Ježíš, syn Sappiův, a celý dvorec zapálil, domnívaje se, že se obohatí.¹²⁴

Josef šel k Janovi, synovi Leviho, do Gischaly, aby ho poznal. Brzy zjistil, že Jan z Gischaly chce nové uspořádání poměrů a je vládychtivý a ziskuchtivý. Jan mu záviděl a konal proti němu různá spiknutí, aby zemřel. Dva ostří mládenci okradli jistého Ptolemaia a sebrali mu všechna zavazadla, která obsahovala drahocenná roucha, stříbrné poháry a peníze. Jelikož je neměli kde uschovat, přijeli k Josefovi do Tarichají a ten je odvezl tarichajskému občanu Annaneovi, aby je ukryl. Protože mládenci nedostali nic z kořisti, začali intrikovat proti Josefovi. Lid se bouřil a chtěl Josefa zabít. 2000 lidí se na Josefa vrhlo. Utekl jim a prohlásil, ať pošlou dovnitř delegaci, se kterou bude jednat. Když k němu delegace přišla, nechal ji zbičovat a vyhodil za hradby. Ti, kdo mu vyhrožovali, složili zbraně a rozutekli se.¹²⁵ Janova nenávist se stupňovala a chystal se k dalšímu spiknutí. Napsal Josefovi dopis, že je nemocný a zda může použít léčení v Tiberiadě. Josef neměl podezření o spiknutí proti své

¹²⁰ FLAVIUS 1990, str. 206-210.

¹²¹ FLAVIUS 1990, str. 211.

¹²² Josef byl velitelem Židů v Galileji a jde právě o Josefa Flavia, který je autorem „Válka židovská“ (POTOK 2002, str. 251).

¹²³ Viz příloha č. 3.

¹²⁴ FLAVIUS 1998, str. 136-150.

¹²⁵ FLAVIUS 1998, str. 140.

osobě. V momentě, kdy Josef musel odjet do galilejských vesnic, začal Jan z Gischaly přemlouvat lid, aby se k němu přidali. Josef se to snažil překazit a odjel do Tiberiady. Po příjezdu shromáždil lid do *stadia* a informoval je o zprávách, které obdržel. Jan z Gischaly¹²⁶ tam poslal své ozbrojené lidi, aby tam Josefa zabili. Díky křiku lidí, kteří se zalekli meče, utekl do člunu a odjel doprostřed jezera. Takto unikl nepřátelům a utekl do Tarichaje. Po uklidnění galilejského lidu, šel do Sepfóridy. Muži v tomto městě chtěli zachovat přízeň Římanům, proto poslali Ježíšovi vůdci lupičů mnoho peněz, aby s nimi šel do války proti Josefovi. Jeden z Josefova lidu ho na to upozornil. Donutil Ježíše složit zbraně a slíbit, že změní smýšlení a bude Josefovi věrný. Vše slíbil a tak mohl odejít. Král Agrippa II. chtěl dobýt hrad Gamalu, ale když se doslechl, že je poblíž Josef, chtěl ho napadnout. To se nepovedlo, a tak vojevůdce odtáhl do města Gabá.¹²⁷

Když se Nero dozvěděl o porážkách v Judeji, dostal strach a začal přemýšlet, komu zanechá velení na východě a potrestá Židy. Rozhodl se pro Vespasiana¹²⁸, který bude velet vojskům v Sýrii.¹²⁹ Ten poslal svého syna Tita¹³⁰ do Alexandrie, aby zde sebral 15. legii a dorazil do Sýrie. Tam shromáždil římské oddíly a pomocné síly od sousedních králů.¹³¹ Mezi tím Židé šířili válku v ostatních zemích. Pod vedením Nigera Perajského, Babyloňana Siláse a Jana Essejského zaútočili na město Askalón, které leží u Jeruzaléma. Tato bitva skončila smrtí Jana a Siláse a zbytek utekl s Nigerem do Sallis.¹³²

Vespasianus spolu s Agrippou II. táhl své vojsko z Antiochie do Ptolemaidy. Sepfóřští¹³³ přivítali římského vojevůdce vřele a slíbili Vespasianovi, že budou proti Židům bojovat. On jim tam na čas nechal jízdu a pěšáky pod vedením Placida¹³⁴, která je měla chránit před útokem Židů. Placidus se utábořil na velké rovině, kde se rozdělili, a konal nájezdy na okolní krajiny. Josef doufal, že se města zmocní dříve než oni. Neučinil tak, protože

¹²⁶Vůdce Galilejských (GOODMAN 2007, str. 350).

¹²⁷FLAVIUS 1990, str. 212-222.

¹²⁸Stal se císařem v letech 69 n. l., měl dva syny: Tita a Domitiana (LISOVÝ 2011, str. 304).

¹²⁹TERNER (1991, str. 25), bylo to v roce 67.

¹³⁰Po smrti Vespasiana se stal v roce 79 císařem (KERRIGAN 2011, str. 120).

¹³¹FLAVIUS 1990, str. 222.

¹³²FLAVIUS 1990, str. 224.

¹³³Jako jediní se postavili na stranu Římanů (SCHÄFER 2003, str. 122).

¹³⁴Římský vojenský tribun.

měl málo vojenských sil. Římané ničili jejich pozemky, zabíjeli muže, kteří byli schopni boje a zbylé obyvatelstvo prodávali do otroctví. Galilea byla plná ohně a krve.¹³⁵

6.1.1 Dobytí Jótapaty

Placidus si myslel, že Jótapatu¹³⁶ snadno dobude a okolní města se mu vzdají. Ale spletl se, protože obyvatelé Jótapaty se mu před městem postavili a on byl na útok města dost slabý, tak se dal na útěk.¹³⁷

Titus s vojskem dorazil do Ptolemaidy, kde se spojil se svým otcem. Potom Vespasianus vyrazil do Galileje se svou armádou a utábořil se u galilejských hranic. Stavěli se nepřátelům na obdiv, aby jim nahnali strach. Josefovi lidé se rozutekli, když se dozvěděli, že se válka k nim blíží.¹³⁸ Josef zůstal sám s malým počtem vojáků a rozhodl se, že ustoupí a odešel do Tiberiady. Nejenom Tiberiádští, ale i on sám věděl, že se rozhodl špatně pro útěk a napsal dopis jeruzalémskému úřadu, jak se věci mají, aby nebyl obviněn ze zbabělství. Jeruzalémský úřad mu poslal vojsko, s kterým Josef dorazil do Jótapaty a předhonal Vespasiana, který usiloval o zničení města. Když se o tom Vespasianus dozvěděl, poslal tam Placida s vojskem, aby město obklíčili a Josef nemohl utéct. Vespasianus konal útoky na hradby, kterým se Židé ubránili.¹³⁹

Jótapata byla postavena nad strmým svahem. Kolem dokola byla pokryta horami a byla přístupná pouze ze severu. Vespasianus nařídil rozestavět okolo hradeb metací stroje a děla, která Židům sice způsobila neštěstí, ale nebránila jim dále útočit. Josef nařídil řemeslníkům, aby hradby navýšili a vybudovali do nich věže. Tím byli Římané zaskočeni. Denně bojovali mezi sebou. Nakonec se Vespasianus rozhodl, že se zmocní města, až v něm bude nedostatek potravy. Jakmile, ale Židé budou v boji oslabeni, snadno město získá. Lidé, sice měli dostatek potravin, ale problém měli s vodou.¹⁴⁰

¹³⁵ FLAVIUS 1990, str. 229.

¹³⁶ Viz příloha č. 3.

¹³⁷ FLAVIUS 1990, str. 234.

¹³⁸ SCHÄFER 2003, str. 122.

¹³⁹ FLAVIUS 1990, str. 235-237.

¹⁴⁰ FLAVIUS 1990, str. 238-240.

Josef chtěl Římanům jejich obléhání protáhnout, proto lidem odměřoval přiděl vody. Jakmile Římané zahlédli, že se lid schází na jednom místě a dostává přiděl vody, začali je zabíjet šípy. Po tom Židé toužili, protože nechtěli, zemřít hladem a žízní. Přestože Josef přemýšlel o útěku, byl obyvatelstvem přesvědčen a vyrazil s nejlepšími bojovníky až k římskému táboru a zapálil obléhací stroje. Stejně tak učinil 2. a 3. den. Vespasianus nařídil, aby vojáci přivezli berany, katapulty a metací stroje. V momentě, kdy zeď začala povolovat, rozhodl se Josef se svými bojovníky, bránit se ohněm a začali, zapalovat metací stroje a náspy Římanům. Jeden z udatných Židů shodil z hradby velký kámen na obléhací věž, až urazil hlavici stroje. Během toho, kdy vynášel kámen zpět na hradby, byl zraněn a zemřel. V momentě, kdy byl Vespasianus zasažen do nártu, se stala válka pro Židy ještě těžší.¹⁴¹

Když byla zeď zbořena, začali Židé opevňovat místa. Vespasianus poručil, aby vojáci zvedli žebříky u neporušených hradeb, aby odpoutal pozornost od vchodu. Josef pochopil záměr a posadil na neporušenou zeď starce a do průlomu ve zdi dal nejsilnější bojovníky. Sám spolu s muži stál v první řadě, odkud útočili. Židé začali být postupem času více vyčerpani. Josef jim nařídil, aby shora lili na vojáky rozpálený olej. Ty, kteří přicházeli Římanům na pomoc, Židé zabíjeli.¹⁴²

Nakonec římské náspy převýšily hradby a k Vespasianovi přiběhli židovští zrádci a řekli mu, že obránců je velmi málo a ať zaútočí v noci, když noční hlídky spí. Jako první zaútočil Titus s Domitiem Sabinem, za nimi Sextus Calvarius s Placidem a vtrhli do města. Za bílého dne tam dorazilo celé římské vojsko a začali Židy pobíjet, až se jim nakonec vzdali. Římané prohledávali chodby, jeskyně a postupně srovnali město se zemí.¹⁴³

Podstatou vítězství byla pro Římany smrt Josefa. Proto po něm začali pátrat. Ten se během dobývání města schoval do jeskyně, ale byl prozrazen ženou, která nakonec byla Římany zabita. Vespasianus za ním poslal dva tribuny, Paulina a Galliacana, aby ho přiměli vyjít ven. Josef se bál, že ho předvolávají, aby byl potrestán. Tak tam Vespasianus poslal třetího tribuna

¹⁴¹FLAVIUS 1990, str. 242-248.

¹⁴²FLAVIUS 1990, str. 249-252.

¹⁴³FLAVIUS 1990, str. 253.

Nocanora, kterého Josef dobře znal. Tomu se podařilo Josefa přesvědčit a vyvedl ho ven z jeskyně k Vespasianovi.¹⁴⁴ Byl střežen s veškerou péčí, protože si ho Vespasianus nesmírně vážil.¹⁴⁵

Když se v Jeruzalémě dozvěděli o pohromě, která postihla Jótapatu¹⁴⁶, a o Josefovi, začali mít k němu nenávist a celé město se proti němu rozzuřilo.

6.1.2 Dobyť Gamaly¹⁴⁷

Město, které bylo svou přirozenou polohou těžko zdolatelné, bylo sice přeplněné lidmi, kteří sem utekli, ale mělo málo bojeschopného mužstva. Vespasianus město pro jeho polohu nebyl schopný obklíčit, proto rozestavěl hlídky, obsadil horu nad městem a začal budovat náspy. Když Agrippa II. přesvědčoval posádku na hradbách, byl Vespasianus postřelen, což Římany velice rozzlobilo. Mezitím družina Charéta a Josefa, nejmocnějších mužů města, přesvědčovala ozbrojence k útoku. V okamžiku, kdy Římané střelami zahnali vzbouřence do města, prorazili hradby třemi berany. Obhájci města bojovali proti Římanům z výše položených částí města. Když Římané nestačili útok odrážet pro úzký a neschůdný terén, vylézali na střechy domů, které se pod nimi rychle hroutily. Tímto způsobem přišlo o život velké množství Římanů.¹⁴⁸

Vespasianus se nepozorovaně s několika lidmi dostal nahoru do města a s velkým odhodláním odráželi útoky, až se jim podařilo ustoupit mimo hradby. Po útoku zůstalo několik římských vojáků ukryto v jednom městském domě, kde vyslechli opatření proti Římanům. V noci je pobili a utekli vše povědět Římanům.¹⁴⁹

Gamalští sice zvítězili, ale zároveň se zbavili naděje na milost pro sebe. Také jim docházely potraviny. Římané začali nový útok a gamalští obyvatelé

¹⁴⁴MONTEFIORE (2011, str. 124), uvádí, že Josef byl ukryt v jeskyni, kam je Římané uzavřeli. Tahali si losem, kdo koho má zabít. Možná to bylo podvodem, ale Josef si los vytáhl a vyšel ven z jeskyně. Vespasianus ho chtěl nechat předvést k Neronovi, ale Josef předpověděl Vespasianovi, že se stane císař. To se Vespasianovi líbilo a nechal Josefa ve vězení.

¹⁴⁵FLAVIUS 1990, str. 254-258.

¹⁴⁶Jótapata byla dobyta v roce 67 n. l (SCHÄFER 2003, str. 122).

¹⁴⁷Viz příloha č.3.

¹⁴⁸FLAVIUS 1992, str. 21-24.

¹⁴⁹FLAVIUS 1992, str. 27.

začali z města utíkat roklemi a podzemními chodbami. Gamala byla dobyta v roce 67. n. l.¹⁵⁰

6.2 Cesta ke zkáze Jeruzaléma

Dobytí Galileje bylo pro Římany dobrou průpravou proti Jeruzalému¹⁵¹. Po porážce odjel Jan z Gischaly¹⁵² s uprchlíky do města Jeruzaléma, kde ho netrpělivě očekával lid, který se zajímal o situaci venku. Jan se před nimi chvástal, že jim jede na pomoc. Když se lidé seznámili se situací, zachvátil je zmatek a obavy z porážky. Starší lidé se obávali o budoucnost města, mladí byli odhodláni k válce, proto se jeruzalémský lid rozdělil na dvě strany. Titus a Vespasianus získali města na svou stranu¹⁵³ a zanechali zde své posádky. V městech se začaly zdvihat bouře a domácí války. Jedni chtěli válčit a druzí toužili po míru. Docházelo k drancování a vytváření tlup, které loupily na venkově a byly horší než Římané. Protože proti nim nikdo nebojoval, utvořily velkou skupinu a přesunuly se do Jeruzaléma, který byl bez vojenského vedení. Do města přicházely i další skupiny, které se dopouštěly i vražd vznešených občanů. Proto se občanů zmocňovalo velké zděšení a každý se staral o vlastní záchranu.¹⁵⁴

Skupiny, které se samy nazvaly zélóti¹⁵⁵, si přisvojily právo losovat velekněze bez ohledu na dědičné jmenování.¹⁵⁶ Samy si ustanovovaly vlastní úřady a obsadily svatyni, z které si udělaly útočiště před lidovými bouřemi. Farizejští stoupenci Šimona ben Gamaliela, velekněží Anan ben Anan a Ježíš ben Gamaliel¹⁵⁷ se začali bouřit. Anana prohlásil: „*Než se dožít toho, abych na vlastní oči spatřil takové zhanobení Božího příbytku, raději zemřít. Posvátné místo si nezaslouží být znesvěceno vpádem těchto ničemu.*“¹⁵⁸ Potom povzbuzovali lid proti zélótům a připravovali je do boje proti nim.¹⁵⁹ Občané se shromáždili, aby vyhladili zélóty, ale nebyli dostatečně vycvičeni a ozbrojeni.

¹⁵⁰SCHÄFER 2003, str. 122.

¹⁵¹Viz příloha č. 2.

¹⁵²Vůdce zélótů (JOHNSON 2003, str. 109).

¹⁵³Města Jamneie, Azóta (FLAVIUS 1992, str. 34).

¹⁵⁴FLAVIUS 1992, str. 33-35.

¹⁵⁵Viz kapitola 2.4.

¹⁵⁶SCHÄFER 2003, str. 123.

¹⁵⁷Velekněz, syn Gamalův (FLAVIUS 1992, str. 265).

¹⁵⁸MÜLLER, 2004, str. 26.

¹⁵⁹SCHÄFER 2003, str. 123.

Zelóti bojovali s velikou zuřivostí a surovostí. Zranění zelóti se vraceli do posvátného obvodu a znečišťovali svatyni svojí krví. Ananovi stoupenci nahnali protivníky do posvátného obvodu, kam sami nemohli vstoupit.¹⁶⁰ Jan, který toužil po samovládě, předstíral, že je na straně obyvatelstva, ale v noci vyzrazoval zelótům taktiku boje. Jeho snaha byla lidem odhalena, a proto ho poslali k zelótům jako vyslance o zastavení boje. Ale Jan zelótům napovídal, že Ananos přemluvil lid k boji a poslal o pomoc k Římanům. Rozhodli se tedy, že zaútočí.¹⁶¹

Nejschopnější ze zelótů Eleazar, syn Šimona, a Zachariáš, syn Falekův, byli z kněžského rodu. Pod vlivem Jana se rozhodli přivolat na pomoc Idumejce.¹⁶² Napsali jim dopis, ve kterém lživě líčí zradu Anana vůči občanům a hlavnímu městu. Dvacet tisíc Idumejců přitáhlo pod vedením čtyř mužů: Jana a Jákoba, synové Sósovi, Šimona, syna Kathova, a Fineáse, syn Klusóthova. Jakmile se Ananos dozvěděl o jejich příchodu, nechal zavřít brány a obsadil zdi strážemi, protože s nimi nechtěl bojovat.¹⁶³

Ježíš se je snažil přesvědčit o špatném chování zelótů a o znesvěcení posvátného obvodu. Idumejci nevěřili jeho slovům a zuřili, protože nebyli puštěni do města. Rozhodli se zůstat ozbrojeni před branami a zaútočit na město.¹⁶⁴ Během noci se strhla silná bouře a vichřice, při které Idumejci velmi trpěli. Zelóti využili, že stráže usnuly, přeřzli závory bran a otevřeli bránu Idumejcům do posvátného obvodu. Zelóti se spojili s Idumejci. Začala bitva, při které zemřelo mnoho nevinných lidí. Idumejci drancovali celé město, zabíjeli každého na potkání a nakonec zabili velekněze Anana¹⁶⁵ a Ježíše.¹⁶⁶

Lidé žili v takové hrůze, že se báli oplakávat své příbuzné, které nesměli ani pohřbívat. Zelóti se rozhodli odstranit jednoho z nejvýznamnějších lidí, který bojoval proti zločinu. Byl velmi bohatý a mohl je zničit. Připravili pro něho soud, kde ho lživě obvinili ze zrady. I přesto že ho soudci zprostiti viny, byl zavražděn.

¹⁶⁰Považoval za špatné pustit lid dovnitř, když není očištěn (FLAVIUS 1992, str. 42).

¹⁶¹FLAVIUS 1992, str. 42-44.

¹⁶²MONTEFIORE 2011, str. 125.

¹⁶³FLAVIUS 1992, str. 46-47.

¹⁶⁴FLAVIUS 1992, str. 50-51.

¹⁶⁵MONTEFIORE 2011, str. 125.

¹⁶⁶FLAVIUS 1992, str. 55-56.

Po této události si Idumejští začali uvědomovat co se děje a litovali, že se přidali k zélótům. Propustili vězně a odešli domů¹⁶⁷. Občanům se tímto ulevilo, a zélótům to dodalo odvahy k dalšímu vraždění odpůrců a urozených lidí. Spousta lidí se pokusila o útěk nebo o vykoupení. Situace se tak vyhrotila, že živí záviděli mrtvým. Vyšší římsí důstojníci chtěli využít této zneprátené situace v Jeruzalémě a vyrazit proti němu. Vespasianus to odmítal, protože se obával spojení zneprátených stran proti sobě.¹⁶⁸ Domníval se, že to nebude vítězství Římanů, nýbrž vítězství způsobené rozbrojem mezi nepřáteli.¹⁶⁹ Jan se oddělil od zélótů a tvořil si vlastní stranu. Město se trápilo třemi zly: válkou, samovládou a rozbroji. Proto lidé utíkali a prosili o záchranu u Římanů.¹⁷⁰

Lidé přicházeli k Vespasianovi a žádali ho, aby zachránil město. On se však obléhání města zatím vyhýbal, protože si potřeboval podmanit zbývající krajiny. Zaútočil tedy na Gadaru¹⁷¹, která se mu bez boje vzdala. Na uprchlíky z Gadary dal Vespasianus poslat vojsko v čele s Placidem. Uprchlíci obsadili ves Béthennabrin a zaútočili proti Římanům. Nedokázali však rozrazit jejich sevřený bojový šik. Římané vesnici dobyli a zapálili ji. Ti, co z vesnice utekli, začali šířit paniku, že na ně zaútočilo celé římské vojsko. Tím vzbouřili venkovské obyvatelstvo, které začalo utíkat do Jericha¹⁷². Placidus je dohonil u Jordánu, kde došlo k bitvě, při které zemřelo a bylo zajato mnoho lidí.¹⁷³

Na jaře Vespasianus sestavil vojsko a vydal se od Kaisareje do Antipatridy. Po cestě do Jeruzaléma si podmaňoval okolní vesnice, opevnil si okolní hrady a dobyl Jericho. Začal obléhat Jeruzalém, zřídil tábory v Jerichu a Adidě pro své a spojenecké vojsko. Celé okolí bylo obklíčeno a Židé z Jeruzaléma už nemohli město opustit. Když se chystal zaútočit na Jeruzalém, dozvěděl se, že císař Nero spáchal sebevraždu a proto tažení odložil.¹⁷⁴ Vyslal svého syna Tita společně s Agrippou II. za císařem Galbou¹⁷⁵, aby od něj dostal příkazy ohledně Židů. Během jejich cesty byl císař Galba zavražděn a na jeho

¹⁶⁷ MONTEFIORE 2001, str. 125.

¹⁶⁸ JOHNSON 2003, str. 108.

¹⁶⁹ FLAVIUS 1992, str. 56-60.

¹⁷⁰ FLAVIUS 1992, str. 63.

¹⁷¹ Gadara je město v Zajordánsku a je to město boháčů a byla na straně Jana z Gischaly (JOHNSON 2007, str. 137).

¹⁷² Jericho je město v Judeji (SCHÄFER 2003, str. 214).

¹⁷³ FLAVIUS 1992, str. 65-68.

¹⁷⁴ SCHÄFER 2003, str. 214.

¹⁷⁵ Byl římský císař (KERRGAN 2011, str. 106).

místo nastoupil císař Otho, který byl po krátké době zavražděn. Jeho nástupcem se stal Vitellius¹⁷⁶, který byl později svržen Vespasianem.¹⁷⁷

Mezitím na Jeruzalém táhl Šimon bar Giora¹⁷⁸, který usiloval o samovládu. Kolem sebe shromáždil lid¹⁷⁹ ze všech stran a budoval oddíl proti Jeruzalému. Zélóti proti němu vytáhli, ale porazil je a zahnal je zpět do města. Po zahnání zélótů se chystal podmanit Idumeju, s čímž mu Istí pomohl Jákob, jeden z Idumejských vojevůdců, a tak ji dobyl bez krveprolití. Když Šimon táhl Idumejí, šlo s ním 47 tisíc lidí, které sužoval hlad, proto začali plenit vesnice a města. Tak byla celá Idumeja zpustošena.¹⁸⁰

V té době táhl Vespasianus proti nepodrobeným městům v Judeji¹⁸¹.¹⁸² Obsadil je a vyrazil proti Jeruzalému. Také Šimon vyrazil proti Jeruzalému, obklíčil hradby a spolu s Idumejci vraždil muže a ženy na potkání. Obyvatelé se obávali z venku Šimona více než Římanů a uvnitř přívrženců Jana. „*Kdo unikl Janovi, toho přijal Šimon ještě krvežíznivěji, a kdo utekl před tyranem uvnitř hradeb, byl zavražděn tyranem před branami.*“¹⁸³ Cesta k Římanům byla odříznuta. Proti Janovi se vzbouřili Idumejci i vojsko, mnoho zélótů pobili a zbytek zatlačili do posvátného obvodu. Aby se zbavili Jana, Idumejští se rozhodli, že dovnitř pustí Šimona. Šimon s tím souhlasil a stal se pánem Jeruzaléma. Zélóti byli v boji proti Šimonovi ve výhodě, proto se jim dařilo útoky Šimona odrážet.¹⁸⁴

V té době byl i Řím zachvácen starostmi. Když se Vespasianus dozvěděl o tom, že se císařem stal Vitellius, kterého neuznával, považoval to za velké zklamání a neštěstí, proto se nemohl věnovat jiným záležitostem ohledně války. Vojáci a velitelé se veřejně bavili o převratu. Shromáždili se a prohlásili Vespasiana císařem¹⁸⁵. Zanedlouho si Vespasianus vzpomněl na znamení

¹⁷⁶FLAVIUS 1992, str. 69-73.

¹⁷⁷KERRIGAN 2011, str. 112.

¹⁷⁸Stal se vůdcem sikariů (JOHNSON 2003, str. 107).

¹⁷⁹Lid tvořili osvobození otroci a zemědělci (SCHÄFER 2003, str. 124).

¹⁸⁰FLAVIUS 1992, str. 75-79.

¹⁸¹Béthély, Efraim.

¹⁸²JOHNSON 2003, str. 137.

¹⁸³FLAVIUS 1965, str. 80.

¹⁸⁴FLAVIUS 1992, str. 80-81.

¹⁸⁵Byl prohlášen císařem 1. července v roce 69. n. l (GOODMAN 2007, str. 361).

Josefa¹⁸⁶, který ho i za vlády císaře Nerona, oslovoval císařem a nechal si zavolat k sobě Muciana^{187, 188}. Nařídil mu, aby Josefa propustil na svobodu.¹⁸⁹

Poté co byl Vespasianus zvolen císařem, stal se vrchním velitelem jeho syn Titus¹⁹⁰, kterého poslal s vojskem, aby zničil Jeruzalém.¹⁹¹ Ještě předtím než táhl Titus do Jeruzaléma, docházelo tam k rozbojům mezi povstalci, kteří se rozdělili na tři strany. Jedna strana byla pod vedením Šimona bar Giora, druhá pod vedením Jana z Gischaly a třetí pod vedením Eleazara ben Šimona^{192, 193}. Spiknutí zélótů bylo pro lid velkým neštěstím a bylo považováno za počátek zkázy Jeruzaléma. Eleazar odvedl zélóty do posvátného obvodu. Toužil po samovládě a nechtěl se nikomu podřizovat. Vzal s sebou z magnátů Júdu, Šimona, Chizkijáše a s jejich pomocí obsadil vnitřní chrámové ohrazení a postavil stráž na posvátné brány. Přestože byl Jan z Gischaly ve výhodě, nepodnikl žádné útoky, protože to považoval za nebezpečné. Obě strany spolu bojovaly a posvátný obvod byl poskvrněn vraždami. Šimon se zmocnil horního města a útočil na Janovy stoupence. Když na Jana útočili z obou stran, rozdělil své stoupence a odrážel útočníky ze sloupořadí. Během těchto bojů, docházelo k vypalování domů, které byly naplněny obilím a zásobami potravin. Celé město okolo posvátného obvodu, bylo vypáleno a stalo se bojištěm války. Lidé se modlili, aby Římané přišli a vysvobodili je z hrůzy, která se odehrávala ve městě. Jan nechal ze dříví, které mělo sloužit na podepření chrámu, postavit věže. Nepodařilo se mu ani jednu z věží vztyčit, protože viděl v dáli Římany.¹⁹⁴

Tato občanská válka v Jeruzalémě trvala od roku 68 – 69 n. l.¹⁹⁵

¹⁸⁶MONTEFIORE 2011, str. 126.

¹⁸⁷Syrský místodržící (GODMANN 2007, str. 360).

¹⁸⁸GOODMAN 2011, str. 360.

¹⁸⁹FLAVIUS 1992, str. 81-85.

¹⁹⁰TERNER 1991, str. 25.

¹⁹¹JORDANES 2012, str. 165.

¹⁹²Vůdce zélótů (JOHNSON 2007, str. 138).

¹⁹³FLAVIUS 1992, str. 89.

¹⁹⁴FLAVIUS 1992, str. 90-94.

¹⁹⁵SCHÄFER 2003, str. 122.

6.2.1 Dobytí Jeruzaléma a zničení druhého chrámu

Při cestě do Jeruzaléma se Titus utábořil s vojskem v Gofny, odkud se vydal na obhlídku Jeruzaléma. Dozvěděl se, že obyvatelé touží po míru, ale nic nepodnikli, neboť měli málo sil. Když Titus uhnul z cesty k věži Pséfinos, vyrazilo proti němu vojsko nepřátel a odřízli část jeho vojska. Nakonec s velkým štěstím utekli Římané spolu s Titem do tábora. V noci se k Titovi přidala posádka od Ammaúntu, s kterou hned ráno vyrazil na Vyhlídku, odkud bylo vidět celé město. Začali zde stavět tábor. Dorazila také druhá posádka od Jericha, která se utábořila u hory Olivetské, ležící na východ od Jeruzaléma. Když vzbouřenci viděli okolo města rozestavěné tábory Římanů, začali se usmiřovat. Zaútočili velmi tvrdě na desátou legii, která byla utábořena u hory Olivetské, a uvedli ji v chaos. Kdyby nezasáhl Titus, byla by celá legie v ohrožení. Podařilo se mu je vytlačit do údolí, ale jen na krátkou chvíli, protože začali útočit znovu. Po dlouhém a krutém boji se Římanům podařilo opět Židy porazit.¹⁹⁶

V den svátku Přeštic Eleazarovi stoupenci pootevřeli brány posvátného obvodu a pouštěli dovnitř obyvatele, kteří chtěli vykonávat bohoslužbu. Toho Jan využil a tajně převlékl své ozbrojené vojsko do svátečního oděvu a poslal je do posvátného obvodu. Jakmile se tam dostali, odhodili oděv a zaútočili. Zélóti utekli do podzemních chodeb pod posvátným obvodem. Lidé se pak ve strachu schovávali za oltářem, kde byli zabíjeni klacky a meči.¹⁹⁷

Mezitím Titus nechal tábor přisunout blíže. Zničil všechny ploty a zahrady, které si lidé okolo hradeb postavili. Srovnali celé území od Vyhlídky až k hrobce Héróda se zemí. Po čtyřech dnech byl prostor k hradbám srovnán. Na severovýchodě nechal Titus postavit nejsilnější oddíly. Sám se utábořil na severozápadě naproti věži Pséfinos. Druhé vojsko se utábořilo poblíž věže Hippikos a desátá legie zůstala u hory Olivetské.¹⁹⁸

Během objíždění hradeb města Titus přemýšlel, odkud povede útok. Rozhodl se zaútočit od věže Jana. Horní město zamýšlel dobýt skrze třetí zeď,

¹⁹⁶FLAVIUS 1992, str. 95-100.

¹⁹⁷FLAVIUS 1992, str. 100-101.

¹⁹⁸FLAVIUS 1992, str. 101-104.

kteřá byla snadno přístupná a pŕes Antonii dobýt pak posvátný obvod. Když se Josef s Nikánórem¹⁹⁹ snažili promlouvat k hradbám, byl Nikánór zasažen šípem. To rozzuřilo Tiberia a ihned se dal do obléhání města a začal budovat náspy.²⁰⁰

Aby jim nepřátelé nebránili při budování násplů, rozestavěl Titus, šípomety a katapulty. Šimon začal pomocí metacích strojů útočit na vojáky, kteří je stavěli. Ale ti byli bráněni proutěným pletivem napjatým nad náspy. Židé se bránili metacím strojů, ale když Římané kameny začernili, nebylo jich vidět a Židé se nemohli bránit. Po dokončení násplů, začali Římané pŕisouvat obléhací věže.²⁰¹

Titus dal rozestavět metací stroje blíže k hradbám, aby nemohli Židé bránit úderům beranů. Šimon a Jan se navzájem spojili a začali obsazovat hradbu a zapálenými pochodněmi ničit válečné stroje. Když se Římané vraceli zpět do tábora, zaútočili na ně vzbouřenci a zapálili jim válečné stroje. Během této bitvy, byl zajat jeden z Židů, kterého dal Titus ukřižovat pŕed branami města, aby se ostatní vzdali.²⁰² Když Římané pronikli dírou, kterou prorazil Nikánór, opustili Židé hlídky a podařilo se jim první hradbu²⁰³ z části strhnout i část severního města. Titus pŕeložil tábor dovnitř města, který se nazýval Asyrský tábor²⁰⁴.²⁰⁵ Obsadil celý prostor mezi táborem a městem Kedrón. Janovi pŕívŕzenci útočili z Antonie, ze severního sloupoví chrámového obvodu až k náhrobku Alexandra. Šimon se svými vzbouřenci se zmocnil pŕůchodu u náhrobku velekněze Jana. Celý den se neustále bojovalo, bránily se zdi, konaly se výpady. Titus nechal k severní zdi²⁰⁶ pŕisunout dobývací věž a úderem beranů ji chtěl porazit. Vzbouřenci dobývací věž zapálili a utekli do sklepení pod ní.²⁰⁷

¹⁹⁹ Římský vojevůdce.

²⁰⁰ FLAVIUS 1992, str. 116-117.

²⁰¹ FLAVIUS 1992, str. 116-118.

²⁰² FLAVIUS 1992, str. 119-121.

²⁰³ ARMSTRONG 1996, str. 150.

²⁰⁴ V táborech byly výcvikové prostory, sklady, nemocnice, lázně, komfortní domy pro velitele, ubytovny pro vojáky, správní a hospodářské budovy a svatyně (BRIQUEL 1993, str. 330.).

²⁰⁵ FLAVIUS 1992, str. 121-123.

²⁰⁶ JOHNSON 2003, str. 109.

²⁰⁷ FLAVIUS 1992, str. 124-125.

Nakonec se ale Římanům podařilo dobýt i druhou zeď.²⁰⁸ Když vešel Titus společně s vojskem dovnitř města, zakázal vraždění a zapalování domů. Vzbouřenci vyhrožovali obyvatelům města smrtí, jakmile se vzdají a budou prosit o mír u Římanů. Nutili je, aby proti nim zaútočili. Tak došlo k boji proti zélótům a Římanům, při kterém byli Římané zahnáni. Když se Římané pokusili znovu o útok, zélóti zahradili zdi vlastními těly a po dobu tří dnů ji statečně bránili. Jakmile Titus prudce zaútočil, nepřátele zahnal. Dal severní část zbořit a jižní část střežit. Na moment obléhání ukončil, neboť dal nepřátelům prostor na promyšlenou o kapitulaci. Když ani po pěti dnech nedostal odpověď, rozdělil legie na dvě části a začal stavět náspy. Náspy budoval u Antonie²⁰⁹ a u náhrobku Jana. Janovo a Šimonovo stoupenci bránili Římanům při stavění násypů. Titus společně s Josefem vyzýval lid, aby mu město vydali. Nepřátelé se mu vysmáli, ale obyvatelé se dali k přebíhání. Když přeběhli k Římanům, propouštěl je Titus na venkov. Jakmile se Janovo a Šimonovo stoupenci dozvěděli o přebíhání obyvatelstva, začali přebíhání obyvatelstva hlídat.²¹⁰

Situace ve městě se více stupňovala, proto docházelo k úbytku potravy a lidé trpěli hladomorem. Mnozí z obyvatel tajně měnili svůj majetek za obilí.²¹¹

Po dokončení čtyř velkých násypů, byly přitaženy válečné stroje. U Antonie dal Jan vykopat chodbu až k násypům a nechal podkovat obléhací stroje. Do podzemní chodby nanosil dříví napuštěné smolou a asfaltem a zapálil je. Po dvou dnech zaútočili Šimonovi lidé na ostatní náspy. Jedni ze stoupenců zélótů vzali pochodně a vydali se k obléhacím dílům. Ačkoliv na ně Římané útočili, podařilo se jim obléhací stroje zapálit. Římané se sbíhali na pomoc, ale Židé z hradeb jim v tom bránili. Došlo k velké bitvě, během které došlo ke zničení násypů. Tímto způsobem mnoho z Římanů ztratilo naději na dobytí města obléhacími stroji.²¹²

Titus se radil s veliteli legií o situaci. Radili mu, že je třeba zaútočit s celým vojskem a získat hrady násilím. S tím Titus nesouhlasil a rozhodl se,

²⁰⁸ARMSTRONG 1996, str. 150.

²⁰⁹ARMSTRONG 1996, str. 150.

²¹⁰FLAVIUS 1992, str. 125-126.

²¹¹FLAVIUS 1992, str. 127.

²¹²FLAVIUS 1992, str. 140-143.

že ohradí město valem²¹³. Tím zabránil Židům vycházet z města a situace ve městě se více vyhrcovala, protože jeho obyvatelstvo trpělo hladem. Val byl veden k dolnímu městu přes Kedrón k hoře Olivetské. Potom na jih až ke skále Holubičí, odtud k údolí prameny až po náhrobek velekněze Anana. Dále pokračoval na sever k vesnici Cizrnový dům až k náhrobku Héródovu a skončil u ležení Asyřanů. K valu bylo přistavěno třináct pevností. Když Titus viděl, že se přes utrpení ve městě vzbouřenci nevzdali, začal usilovat o záchranu zbylého obyvatelstva. Začal znovu budovat čtyři náspy u Antonie.²¹⁴

V Jeruzalémě byl Šimonem uvězněn Josefův otec, s kterým nesměl nikdo promluvit ani ho navštívit. Pokud to někdo porušil, byl trestán smrtí. Jeden ze Židů z lítostí nad oběťmi a hlavně ze starosti o svůj život svolal deset mužů a přemluvil je, aby se dali na stranu Římanů. Jakmile se o tom dozvěděl Šimon, obsadil věž a muže před Římany popravil. Jakmile zase začali přeběhlíci prchat k Římanům, rozkřikla se pověst, že přeběhlíci jsou plni zlata a docházelo k tomu, že jim Arabové a Syřané párali břicha a prohlédávali je.²¹⁵

Přestože byl v okolí Jeruzaléma nedostatek dříví, podařilo se Římanům dodělat náspy, které pro ně byly nadějí dobytí města. Jan se svými stoupenci zaútočil na Římany a snažil se jim zapálit náspy. To se mu ovšem nepodařilo, protože je Římané bránili vlastními těly ze všech stran. Když chtěli Římané přisunout dobývací věže, útočili na ně Židé z Antonie. Ze všech sil se snažili Římané zeď zničit, ale nepodařilo se jim to. Štěstí jim přálo v noci, kdy se zeď sama zbořila. Ale radost je brzy přešla, když viděli druhou zeď. Nikdo se na ní neodvážil vylézt, protože by zemřel. Tu předstoupil Říman Sabinus, který konal vojenskou službu v kohortách, řekl: *„Rád se ti, císaři, obětuji. První vystoupím na hradby, Přeji si, aby mou sílu a mé rozhodnutí doprovázelo i tvé štěstí. A kdyby mi někdo ten smělý čin záviděl, tedy věz, že neúspěch očekávám, ale že jsem se rozhodl zvolit smrt za tebe.“*²¹⁶ Jakmile to pověděl, zvedl levou rukou svou štít a běžel ke hradbám. Přidalo se k němu 11 mužů. Ačkoliv byl Sabinus nepříteli ohrožován, snažil se dostat na vrchol hradeb. To se mu ovšem

²¹³Budovali ho v červenci (POTOK 2002, str. 252).

²¹⁴FLAVIUS 1992, str. 145-148.

²¹⁵FLAVIUS 1992, str. 149-150.

²¹⁶FLAVIUS 1992, str. 159.

nepodařilo, protože zakopl o kámen, upadl a později byl zabit šípem. Jeho následovníci byli z hradeb Židy shozeni.²¹⁷

Po dvou dnech od této události se sešlo 20 mužů z římských hlídek a obsadili zeď. Jakmile Titus uslyšel znamení, nařídil, aby vojsko ihned zaútočilo. Ostatní stráže se rozutekly. Římané pronásledovali Židy do posvátného obvodu chodbou, kterou Jan vykopal proti nim. Stoupenci Šimona a Jana bránili svatyni ze všech sil, protože se obávali definitivní porážky. Nakonec se Židům podařilo zvítězit a Římané se prozatím spokojili s ovládnutím Antonie²¹⁸. Julius, centurio bithýnských vojáků, se vyhrnul proti Židům a pobíjel každého na potkání. Ale upadl a byl zabit. Židé opět obrátili Římany na útěk a obklíčili je v Antonii.²¹⁹

Titus povolal Josefa, aby opět Janovi další boj rozmluvil, ale ten se mu vysmál. Po Josefově řeči mnoho obyvatelů chtělo přeběhnout, ale báli se stoupenců. Těm, kterým se to podařilo, dal Titus milost. Proto se rozhodl vybrat z každé centurie nejlepší vojáky a nařídil jim, aby zaútočili v noci na spící stráže. Ty, ale nespaly a Římany překvapily. Jejich křikem vyběhli ostatní v tlupách. Došlo k bitvě, protože žádná strana nechtěla ustoupit. Po rozboření základů Antonie, si vojsko připravilo cestu k chrámovému obvodu. Titus opět nechal postavit náspy u Antonie. Jeden byl stavěn chrámovému obvodu na severozápadní straně. Druhý směřovali proti severní síni. Ze zbylých dvou náspů postavili vojáci jeden u západního sloupořadí a druhý u severního sloupořadí. Židé podnikli další útok proti Římanům na hoře Olivetské, kde se za pomoci Tita podařilo Židy zahnat zpět do údolí.²²⁰

Zelóti sami zapálili severozápadní část sloupořadí a vlastníma rukama zakládali požár v posvátném obvodu. Když zapálili Římané sousední sloupořadí, mohli Židé ohni zabránit, ale oni jen nečinně přihlíželi.²²¹

Dalšího dne si připravili Židé pro Římany past. Na západním sloupořadí vyplnili prostor mezi trámy a střechou suchým dřívím, asfaltem a smolou a odešli odtamtud. Římané si přistavěli žebříky na sloupořadí a rychle na něj

²¹⁷FLAVIUS 1992, str. 159-160.

²¹⁸NEVMAN, SIVAN 1992, str. 197.

²¹⁹FLAVIUS 1992, str. 160-162.

²²⁰FLAVIUS 1992, str. 167-171.

²²¹FLAVIUS 1992, str. 171.

vylezli. Ti co byli moudřejší, nedůvěřovali ústupu Židů a čekali na místě. Židé čekali, až na sloupořadí vylezou vojáci, aby mohli sloupořadí zapálit. Když tak učinili, ocitli se Římané v plamenech. Ti, kteří se chtěli zachránit, vylezli na zeď, kde je Židé obklíčili a zabili je. Dalšího dne Římané zapálili celé severní sloupořadí až k východnímu. Ve městě byla situace velmi vážná. Lidé, umírali hladem a nastával boj ohledně jídla. Mariana, dcera Eleazara, z hladu zabila svého synka. Pak ho upekla a půlku z něho snědla a druhou schovala. Pečení ucítili vzbouřenci, přinutili ženu pečení vyndat. Když ale uviděli zbytky dítěte, s hrůzou odešli. Titus byl z této události velmi zděšen.²²²

Titus rozkázal, aby byli berani přisunuti k západní síni vnějšího obvodu. Stěna, ale i po úderech beranem zůstala stát. Rozhodli se, bojovat pomocí žebříků, ale bez úspěchu. Když Titus zjistil, že bránění posvátných míst situaci vojákům jen komplikuje, dal příkaz zapálit brány. V okamžiku, kdy Římané zapálili brány, rozšířil se oheň na celé sloupořadí. Dalšího dne povolal Titus k sobě Tiberia Alexandra a velitele všech vojsk, s kterými se radil ohledně chrámu. Jedni byli pro zachování chrámu, druzí pro zničení. Císař se rozhodl, že chrám zanechá.²²³ Když Židé nabrali síly, zaútočili východní branou na stráž. Když Titus viděl jak je vojsko proti povstalcům slabé, vyjel jim na pomoc. Podařilo se jim po dlouhém boji až do ranních hodin zahnat Židy do chrámového obvodu. Titus se vrátil do Antonie, kde rozhodl, že zaútočí za úsvitu a obklíčí chrám kolem dokola. Když došlo ke srážce mezi stoupenci a Římany v chrámovém obvodu, neuposlechl jeden z římských vojáků rozkazu. Chopil se hořícího dřeva a vhodil oheň do zlatých dvířek. Jakmile plameny vyšlehly, seběhli se všichni Židé a snažili se tomu zabránit. Také Titus se snažil ohni zabránit, ale vojáci pro velký hluk jeho rozkazy nejprve neslyšeli, později rozvášnění oheň úmyslně zakládali. Tomu stoupenci nemohli už zabránit, tak došlo k vraždění a pobíjení. Oltář byl zaplaven krví. Titus, když nemohl zadržet zuřivost vojáků, vešel dovnitř s veliteli a prohlédl si svatyni. Když viděl, že je možné stavbu zachránit, vyběhl ven a pokoušel se pohnout s vojáky k tomu, aby oheň hasili.²²⁴ Než stihl Titus vyběhnout ven, tu kdosi přiběhl dovnitř

²²²FLAVIUS 1992, str. 173-176.

²²³GOODMAN 2007, str. 363.

²²⁴JOHNSON 2003, str. 109.

svatyně a hodil tam pochodeň. Tak došlo k zapálení chrámu²²⁵ proti vůli císaře.²²⁶ Jak říká *Midraš (Ejchá rabati 1,21):* „ V noci na 9. av, kdy Bůh zničil druhý chrám, šel Abraham k Bohu a ten se ho zeptal, proč přichází. Abraham se zeptal „Pane, kde jsou moje děti?“ Bůh odpověděl: „Zhřešily, a proto jsem je vyobcoval ze společenství národů.“ Abraham se zeptal: „To nebyli mezi nimi žádní spravedliví?“ Na to mu Bůh řekl: Kolik jich bylo? Nikdo nebyl spravedlivý, neboť se každý radoval z neštěstí druhého a každý svého bližního nenáviděl.“²²⁷

Když byl chrám zachvácen plameny, nebylo slitování nad nikým. Římané považovali za zbytečné město šetřit, když byl chrám zničen a zapálili zbytky sloupořadí, brány kromě východní a jižní a pokladnici, v které bylo židovské bohatství. Docházelo k loupení a nekonečnému vraždění. Do zbytku vnějšího chrámového sloupořadí uteklo 6000 obyvatel. Dříve než velitelé rozdali rozkazy, rozrušení vojáci sloupořadí zapálili. Ti, kdo z plamenů utekli, byli zabiti. Ostatní zahynuli v plamenech.²²⁸

Jakmile došlo k zapálení chrámu²²⁹, donesli Římané *signa* do posvátného obvodu, umístili je proti východní bráně a prohlásili zde Tita imperátorem²³⁰. Kněží, kteří setrvali na zdi, po pěti dnech prosili císaře o záchranu, ale ten je nechal popraviti. Šimon a Jan se svými stoupenci požádali Tita o rozmluvu. Ten jim nabídl milost, pokud se vzdají. Oni mu odpověděli, že milost od něj nemůžou přijmout, protože přísahali, že to nikdy neudělají. Požadovali po něm odchod se svými rodinami do pouště. Na to se Titus rozzlobil a odpověděl, že nikoho nebude šetřit. Povolil vojákům Jeruzalém zapálit a vyloupit domy. Další den vyhnali stoupenci zélótům z dolního města na útěk a celé ho zapálili až po Silóam. Šimon a Jan se svými stoupenci doufali v naději na úkryt v podzemních chodbách, ale neočekávali, že budou odhaleni. Měli v úmyslu utéct z podzemních chodeb, až po úplném dobytí města.²³¹

²²⁵Od založení chrámu uplynulo necelých tisíc sto třicet osm let (FLAVIUS 1992, str. 180).

²²⁶FLAVIUS 1992, str. 177-180.

²²⁷STERN 2002, str. 219.

²²⁸FLAVIUS 1992, str. 182-183.

²²⁹29. Srpna.

²³⁰Nositel vojenské hodnosti.

²³¹FLAVIUS 1992, str. 186-190.

Římané věděli, že bez naspů není možno horní město dobýt, proto 8. září povolal císař vojsko k pracím. Náspy byly postaveny na západní straně města naproti královskému paláci, u mostu a u Šimonovy věže, kde byl val nasypán. V těch dnech se Idumejští vůdci tajně rozhodli, že se Římanům vzdají. Vyslali pět mužů k Titovi pro milost. Ten doufal, že se mu vzdají i sami vůdci zélóťů, když se od nich Idumejští odtrhli. Šimon to zjistil a dal těch pět mužů zabít a Idumejce střežit. Titus nechal z města odcházet jednotlivé občany i celé rodiny. Zachránilo se přes čtyřicet tisíc lidí. Titovi se vzdal také kněz Ježíš, který pod záminkou bezpečnosti se musel vzdát posvátných klenotů. Zajat byl také strážce chrámového pokladu Fineás a ukázal Římanům další drahocennosti a kořeni.²³²

Když byly náspy dokončeny, začali Římané přisouvat dobývací věže. Když byl kus zdi zničen a některé věže povolily pod nárazy beranů, tak obránci utekli. Protože samovládci dostali strach a dobrovolně sestoupili z nedobytných věží. Utekli do údolí pod Silóem a zaútočili na obkličovací val, ale stráže je odrazili. Římané ovládli hradby, postavili *signa* na věžích a zpívali děkovnou píseň vítězství. Když vystoupili na poslední zeď bez boje, přišlo jim to podezřelé. Při loupení nacházeli v domě pouze mrtvoly, proto odcházeli bez kořistí. Na setkání zabíjeli a celé město²³³ bylo zaplaveno krví.²³⁴

Když vešel Titus do města, vězně samovládců propustil. Obdivoval věže a jiné pevnosti, které samovládci opustili.²³⁵ Při pozdějším ničení ostatních částí města, bořil hradby a tyto věže zanechal na památku. Zbylo velké množství Židů, u kterých císař nařídil zabít pouze ty, kdo se budou stavět na odpor. Ostatní zástupy Židů byly zajaty. Ženy byly v posvátném obvodu uzavřené do ohrad. O zbylých zajatcích měl rozhodnout Fronto, který nechal popravit všechny vzbouřence, kteří se navzájem udávali. Z mladých lidí si vybral ty nejkrásnější na triumf. Ti, co byli starší sedmnácti let, poslal do Egypta do dolů a mladší prodal do otroctví.²³⁶ Všech zajatců dohromady bylo 97000.²³⁷ Za

²³²FLAVIUS 1992, str. 193-194.

²³³26. Září vrcholil požár Jeruzaléma.

²³⁴FLAVIUS 1992, str. 194-195.

²³⁵TERNER (1991, str. 25), uvádí, že Titus nechal tyto tři věže, kde zanechal svojí posádku.

²³⁶JOHNSON 2003, str. 109.

²³⁷Titus nechal zabít 1 100 000 Židů a dalších 100 000 zajatců prodal do otroctví (JORDANES 2012, str. 165).

dobu obléhání Jeruzaléma zemřelo přes 1 100 000 lidí²³⁸. Ti, kteří byli nalezeni pod podlahou či v podzemních chodbách, byli bez rozdílu zavražděni. Našli zde více než dva tisíce mrtvých lidí. Jan se svými bratry v podzemních chodbách hladověl, proto požádal Římany o milost. Byl odsouzen k doživotnímu trestu. Šimon se také sám vzdal. Byl uvězněn, aby mohl být zabit při triumfu v Římě. Římané vypálili vnější část města a zbylé hradby strhli.²³⁹ V momentě, kdy vojsko nemělo koho vraždit a co drancovat, nařídil císař, aby bylo celé město zbořeno.²⁴⁰

Jeruzalém²⁴¹ byl dobyt 26. září roku 70, což bylo v druhém roce vlády Vespasiana.²⁴² Zanechal pouze věže Faeálos, Hippikos, Mariammé a západní zed²⁴³.

²³⁸Většinu tvořil židovský národ z celé země, který přišel na svátek Pěsnic.

²³⁹FLAVIUS 1992, str. 196-197.

²⁴⁰FLAVIUS 1992, Str. 200.

²⁴¹Obléhání Jeruzaléma od dubna do září roku 70 (JOHNSON 2003, str. 109).

²⁴²FLAVIUS 1992, str. 199.

²⁴³Midáš Ejchá říká: „že když Vespasianus nařídil zbořit všechny městské části, jeden z římských velitelů Pangar, svůj úkol nesplnil. „Bůh rozhodl, že toto místo které Š'china nikdy neopustila, zůstane památkou na věčné časy. Ačkoliv se Boží přítomnost soustředila na západní zed', nese celé město Jeruzalém pečeť svatosti.“ (STERN 2002, str. 224).

6.3 *Situace po zničení Jeruzaléma*

Když vojsko srovnalo celý obvod města se zemí, rozhodl se císař zde zanechat pouze desátou legii s několika jezdci a pěšáky a zbylé vojsko propustil.²⁴⁴ Vydal se do přímořské Kaisareie, kde uložil množství kořisti a nařídil, aby tam zajatci byli střeženi. Titus se vydal do Kaisareje zvané Filippovy, kde se dozvěděl o chycení Šimona. Šimon byl přiveden k císaři do Přímořské Kaisareje a císař nařídil, aby byl jako ostatní vězni střežen pro triumf v Římě.²⁴⁵

V době, kdy císař strávil nějaký čas v Bérytu²⁴⁶, povstaly obžaloby proti Židům v Antiochii, které byly vyprovokovány činem jakéhosi Antiocha, syn nejvyššího úředníka antiochijských Židů. Antiochos přišel do divadla, když lid sněmoval. Obvinil jak svého otce tak i jiné, že rozhodli o vypálení celého města. Lidé v divadle byli rozrušeným davem upáleni.²⁴⁷ Antiochos obdržel od římského velitele vojáky, kterými ohrožoval své spoluobčany. Zakazoval antiochijským Židům, dodržovat sedmého dne klid a nutil je pracovat jako v ostatních dnech. Největší katastrofa postihla Židy v momentě, kdy došlo k požáru ve čtverhranném náměstí. Antiochos je obvinil, že ten požár založili. Tento čin byl prošetřován římským legátem, který zjistil, že Židé byli křivě obžalováni. Tento požár totiž založili jakýsi ničemové, kteří měli dluhy a domnívali se, že když zapálí radnici, zničí tím i své dluhy.²⁴⁸

Z Bérytu odešel Titus do všech syrských měst, kde ukazoval židovské zajatce, aby znázornil jejich porážku. Dále pokračoval do Zeugmatu, kde k němu přišli poslové od parthského krále Vologa a předali mu zlatý věnec k vítězství nad Židy.²⁴⁹

Titus odplul do Říma.²⁵⁰ Vybral si ze zajatců Šimona, Jana a dalších 700 mužů, kteří vynikali postavou a krásou. Nařídil, aby byli posláni do Itálie. Když dorazil do Říma, zahájil triumf. Během triumfu byly neseny tkaniny a sochy

²⁴⁴FLAVIUS 1992, str. 200.

²⁴⁵FLAVIUS 1992, str. 202-204.

²⁴⁶Římská kolonie ve Foinikii (FLAVIUS 1992, str. 257).

²⁴⁷GOODMAN 2007, str. 353.

²⁴⁸FLAVIUS 1992, str. 204-206.

²⁴⁹FLAVIUS 1992, str. 210-211.

²⁵⁰KERRIGAN 2011, str. 119.

bohů.²⁵¹ Dále v průvodu šlo mnoho ozdobených zvířat²⁵² a zajatci, kteří byli oblečeni do pestrého oděvu. Dále konstrukce nesených lešení, na kterých byla vyobrazena válka. „Nad hlavou vojevůdce držel otrok pozlacený duhový věnec.²⁵³ Největší pozornost upoutalo bohatství, které bylo ukořistěnou v jeruzalémském chrámu²⁵⁴.²⁵⁵ Během triumfu byl popraven Šimon, který byl mezi zajatci veden s provazem kolem krku²⁵⁶. Po triumfu se císař rozhodl vybudovat chrámový okrsek Míru, do kterého vložil z židovského chrámu bohatství.²⁵⁷ Na památku dobytí Jeruzaléma byl postaven Titův oblouk²⁵⁸.²⁵⁹

²⁵¹ MONTEFIORE, 2011, str. 129.

²⁵² Jsou vedeni býlí býci, kteří budou v chrámu obětováni Jovovi (KÜNZL 2005, str. 27).

²⁵³ KÜNZL 2005, str. 26.

²⁵⁴ Zlatý svícen, lopatky na kadidlo a další vybavení jeruzalémského chrámu (GOODMAN 2007, str. 373).

²⁵⁵ Viz příloha č. 7.

²⁵⁶ MONTEFIORE (2011, Str. 126), tvrdí, že byl společně se vzbouřenci u Jupiterova chrámu popraven.

²⁵⁷ FLAVIUS 1992, str. 212-216.

²⁵⁸ Viz příloha č. 6.

²⁵⁹ LIBERATI, 1996, str. 130.

6.4 Dobytí pevností

Válka dobytím Jeruzaléma neskončila, proto bylo nutné dobýt další místa.

6.4.1 Machairús

Lucilius Bassus²⁶⁰ byl pověřen, aby táhl proti Machairúsu²⁶¹. Bassus si místo ze všech stran prohlédl a rozhodl se, že zasype rokle na východní straně. Zatímco s vojskem budovali náspy a pevnost obléhali²⁶², Židé, kteří byli uzavřeni uvnitř, se sami oddělili od cizinců, kterým nařídili zůstat v dolním městě. Sami obsadili horní hrad, aby se zachránili. Židé, kteří utekli do horního hradu, konali proti vojákům, kteří budovali náspy, útok, během kterých zjišťovali možnost útěku.²⁶³

Jeden z Židů jménem Eleazar, který se vyznamenal při útocích proti Římanům, byl jimi zadržen. Vojevůdce dal rozkaz, aby se s ním vojáci postavili na místo, odkud na něj lidé z města uvidí. Když lidé z města uviděli zdvihající se kříž, rozhodli se pevnosti vzdát. Velitel poslal několik posílů, aby ohledně města začali s obyvateli vyjednávat. Židé požadovali svobodný odchod z města společně s Eleazarem. Římané tyto podmínky přijali. Když se o tom dozvěděli lidé z dolního města, rozhodli se v noci tajně utéct, ale byli udáni od těch, kteří kapitulovali. Z těch, kdo byli uvnitř zajati, bylo sedmnáct set mužů. Ženy a děti byly odvezeny do otroctví. Bassus považoval za svou povinnost dodržet smlouvu s těmi, kdo mu hrad vydali a propustil je společně s Eleazarem. Nakonec byla pevnost Římanům dobrovolně vydána²⁶⁴ ²⁶⁵.

²⁶⁰ Římský generál.

²⁶¹ Jedná se o ohrazený pahorek, který je skalnatý a tyčí se do veliké výšky, proto byl špatně dobytelný. Ze všech stran je obklopen roklemi, které jsou velmi hluboké a nelze je zasypat (SVOBODOVÁ 2001, str. 217).

²⁶² GOODMAN 2007, str. 373.

²⁶³ FLAVIUS 1992, str. 219-222.

²⁶⁴ GOODMAN 2007, str. 375.

²⁶⁵ FLAVIUS 1992, str. 219-222.

6.4.2 Masada

Po Bassově smrti se místodržitelem v Judeji stal Flavius Silva²⁶⁶, který se rozhodl táhnout na Masadu^{267, 268}, která leží u Mrtvého moře^{269, 270}. Během války se jí zmocnili zélóti, pod vedením Eleazara ben Jaíra^{271, 272}.

Po příjezdu rozestavil Silva posádku a celý hrad obklíčil. Pevnost byla velmi pevná a těžko dobytelná. Ze všech stran byla obklopena hlubokými rokllemi. Pouze na dvou místech byla snadno přístupná. Jedna cesta vedla od Asfaltového jezera k východně straně. Druhá cesta vedla ze západu a byla snadno dostupná. Tuto cestu nechal král Héródés přehradit velikou věží, kterou nebylo možno obejít ani ji snadno dobýt.²⁷³

Když Flavius Silva obklíčil pevnost, dal se ihned do obléhání, aby nikdo neunikl.²⁷⁴ Vystoupil na Bílou horu²⁷⁵ a obsadil ji. Nechal vybudovat pevný násep²⁷⁶, na který umístil válečné stroje. Dále postavil železnou věž, z které Římané stříleli šípomety a kamenomety. Podařilo se jim zahnat obránce z hradu. Pomocí berana částečně zničil zeď. Zélóti se zděsili a vybudovali uvnitř hradu další zeď, která byla postavena ze dřeva a hlíny. Když to Silva uviděl, nařídil zničení hradby pomocí ohňů. Jelikož hradba byla ze dřeva, začala rychle hořet.²⁷⁷

Jakmile Eleazar viděl, že hradba byla zničena a nebylo úniku, rozhodl se pro sebevraždu všech²⁷⁸. Prvně zabili své manželky a děti. Potom shromáždili všechnen svůj majetek a zapálili ho.²⁷⁹ Vylosovali deset mužů, aby je všechny zabili. Každý byl usmrčen vedle své rodiny. Když byli všichni zabiti, zbyl

²⁶⁶Nový římský velitel (KERRIGAN 2011, str. 119).

²⁶⁷Je to pevnost, která je na skalním útesu (SVOBODOVÁ 2001, str. 180).

²⁶⁸KERRIGAN 2001, str. 119.

²⁶⁹TERNER 1991, str. 26.

²⁷⁰JOHNSON 2003, str. 109.

²⁷¹Byl muž, který přemluvil Židy, aby nepodrobovali daňové spisy. Postavil se tehdy proti těm, kdo chtěl přejít na stranu Římanů (FLAVIUS 1992, str. 225).

²⁷²SCHÄFER 2003, str. 126.

²⁷³FLAVIUS 1992, str. 227-228.

²⁷⁴GOODMAN 2007, str. 376.

²⁷⁵JOHNSON 2003, str. 109.

²⁷⁶Násep byl dlouhý 3,5 km (KÜNZL 2005, str. 15).

²⁷⁷FLAVIUS 1992, str. 230-231.

²⁷⁸KERRIGAN 2011, str. 119.

²⁷⁹FLAVIUS 1992, str. 231-233.

poslední muž, který se rozhlédl kolem sebe, zda ho někdo nepotřebuje. Ale jakmile zjistil, že jsou všichni mrtví, vhodil oheň do královského paláce a zabil se.²⁸⁰

Když Římané zahájili útok, nikoho z nepřátel neviděli. Jakmile zaslechli bitevní výkřik, ozvaly se pouze dvě ženy s dětmi²⁸¹, které se ukryly v zemi. Během toho, co jim ženy líčily situaci, hasili oheň. Když vstoupili do královského paláce, našli tam velké množství mrtvých těl. Zemřelo přes 960 lidí včetně žen a dětí²⁸².²⁸³ Trvalo tři roky, než Masada²⁸⁴ padla²⁸⁵ a byla posledním opěrným bodem zélóťů a sikariů.²⁸⁶ Dle Flaviova vyprávění Masada padla v roce 73²⁸⁷ n. l.²⁸⁸

²⁸⁰ FLAVIUS 1992, str. 238-240.

²⁸¹ JOHNSON 2003, str. 110.

²⁸² KERRIGAN 2011, str. 119.

²⁸³ GOODMAN 2007, str. 377.

²⁸⁴ JOHNSON (2003, str. 109), „od doby, kdy zde byly provedeny archeologické vykopávky, stal se příběh Masady populárním izraelským lidovým vyprávěním.“

²⁸⁵ TERNER 1991, str. 26.

²⁸⁶ JOHNSON 2003, str. 109.

²⁸⁷ Dle Plinia Staršího, „je Masada pevnost na skále, která byla dobyta mezi lety 70-79, ale o žádném vojenském tažení se nezmiňuje (GOODMAN 2007, str. 376).“

²⁸⁸ SEGERT (1995, str. 204), uvádí konec války v roce 74 n. l.

7 Poválečné dění

Po válce se Vespasianus a Titus rozhodli dosadit do Judeje přímou římskou vládou. Po roce 70 se Jeruzalém stal okupovaným městem, neboť desátá legie byla trvalou posádkou v Jeruzalémě a jeho okolí. V Samaří v roce 73 bylo vybudováno nové město²⁸⁹ pro Samaritány, aby mohlo držet pohromadě. Co se týkalo Přímořské Kaisareje, ta byla po dlouhou dobu centrem římské správy. Po zničení Jeruzaléma v roce 70 byla zde založena nová římská kolonie, která byla osídlena penzionovanými vojáky, kteří nahradili židovské obyvatelstvo žijící ve městě. Proto na konci 1. st. n. l. byla latina v Kaisareji používána pro soukromá a veřejná prohlášení.²⁹⁰

Po skončení války začaly nepokoje v Alexandrii, kam se uchýlili sikariové²⁹¹, kteří usilovali o převrat. Sikariové přemlouvali alexandrijské obyvatelstvo, aby se domáhalo svobody, a aby se postavilo proti Římanům. Někteří z vysoce postavených Židů se jim stavěli na odpor a svolali valné shromáždění alexandrijských Židů, kde je přesvědčovali, aby sikariům nevěřili. Židé je uposlechli a začali je zatýkat. Zatkli jich 600. Lupus, který spravoval Alexandrii, podal císaři písemnou správu o tom, co se děje. Vespasianus se obával dalšího převratu, proto nařídil Lupusovi, aby uzavřel židovský chrám v Oniově. Jakmile Lupus obdržel dopis od císaře, učinil tak. Po jeho smrti, se stal místodržitelem Paulinus, který uzavřel brány chrámu a nedovolil vstup ani těm, kdo chtěli vykonávat bohoslužbu.²⁹²

Další nepokoje nastaly v městě Kyréně, kam se protloukl Jonatan.²⁹³ Přemluvil pár lidí, aby se k němu připojili. „*Odvedl je do pustiny a sliboval jim, že jim ukáže věštná znamení a zjevení.*“²⁹⁴ Četní představitelé Židů podali o jeho podvodech zprávu místodržiteli libyjského pětíměstí Catullovi. Podařilo se část jich zajmout. Vůdce spiknutí Jonatan sice utekl, ale byl dopaden, přiveden k místodržiteli, pro kterého si vymyslel lživou záminku na záchranu. Obvinili

²⁸⁹ Město mezi Šechemem a horou Gerizim (GOODMAN 2007, str. 365).

²⁹⁰ GOODMAN 2007, str. 379.

²⁹¹ SEGERT 1995, str. 213.

²⁹² FLAVIUS 1992, str. 240-243.

²⁹³ SEGERT 1995, str. 211.

²⁹⁴ FLAVIUS 1992, str. 242.

bohaté Židy, že ho k tomu spiknutí donutili. Catullus²⁹⁵ tomu uvěřil a nechal zavraždit všechny bohaté Židy. Aby zakryl své činy, přemluvil Jonatána a jeho spojence, aby vznesli žalobu pro chystání převratu na všechny Židy v Alexandrii a v Římě.²⁹⁶ Mezi obviněnými byl i sám Josef Flavius. Když Vespasianus poznal, že obvinění proti Židům nejsou pravdivá, uložil Jonatanovi přiměřený trest²⁹⁷. Catullus dostal od císaře pouze napomenutí.²⁹⁸

²⁹⁵ Byl také pro sikaře i falešným rádcem v pomluvách (GOODMAN 2007, str. 380).

²⁹⁶ GOODMAN 2007, str. 380.

²⁹⁷ Byl mučen a posléze za živa upálen (FLAVIUS 1992, str. 245).

²⁹⁸ FLAVIUS 1992, str. 243-245.

8 Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo představit vývoj událostí před válkou a během války, příčiny a důsledky pro židovský národ, politickou a náboženskou situaci židovského obyvatelstva během spravování římských prokurátorů. V první kapitole jsem popisovala vývoj v Judeji od dobytí Pompeiem až do smrti Héróda Velikého. V druhé kapitole jsem se věnovala náboženským a politickým židovským stranám v době římské nadvlády. Další kapitoly byly věnovány dosazeným římským prokurátorům (6 - 44. n. l.), králi Héródu a dalším prokurátorům, kteří spravovali Judeu až do počátku židovské války. Těmto kapitolám jsem věnovala větší pozornost, neboť v době jejich správy docházelo k nepokojům mezi židovským obyvatelstvem. Především za správy Gessia Flora, který byl velmi krutý a chamtivý. Nesnažil se uklidnit situaci, která ve městě panovala, ale více ji vyhrocoval. Místo, aby své zločiny, které páchal na židovském obyvatelstvu tajil, spíše se jimi chlubil. Jeho záměrem bylo válku vyvolat, což se mu také podařilo. V šesté kapitole jsem se podrobněji věnovala průběhu židovské války. Tato kapitola byla rozdělena dle postupného dobývání jednotlivých území římskou armádou až k samotnému dobytí Jeruzaléma v roce 70 n. l. Závěr této kapitoly byl věnován dobytí pevnosti Masada, kterou válka v roce 73 n. l. skončila.

Kvůli zničení a vylidnění sídlišť (dle Schäfera šlo až o jednu třetinu obyvatelstva) po válce došlo ke katastrofálním hospodářským důsledkům. Židovské pozemky připadaly císaři, který je buď prodával, anebo pronajímal ve svůj vlastní prospěch. Z většiny židovských zemědělců se po válce stali nájemníci, kteří platili nájem (pachtovné) za obdělávání půdy a jejich postavení bylo někde mezi otroky a svobodnými lidmi.²⁹⁹

Také došlo k velkému zlomu v náboženském životě Židů. Židovství se muselo přeorientovat na život bez svého jeruzalémského chrámu. Díky jeho zničení a zničení pevností, ztratili Židé svou politickou moc a nárok na vlastní zemi. Co se týkalo úřadu velekněze, zanikl po zničení chrámu. Vědomí nezvratnosti bylo po zničení druhého chrámu rychle rozšířeno mezi lidmi a chrámová daň (půl šeklu) se musela odvádět chrámu Jupitera Capitolina

²⁹⁹SCHÄFER 2003, str. 128.

v Římě. Po zničení druhého chrámu zanikli esejci a saduceové, kteří na něm byli závislí, proto nový směr judaismu určili farizeové, po nichž je nazýván rabínský judaismus.

Známostí se stal Jochanan ben Zakaj³⁰⁰, který se podle legendy nechal během obléhání Jeruzaléma zavřít do rakve³⁰¹ a nechal se vynést ven. Na jeho žádost, které bylo Římany vyhověno, založil náboženskou školu v Javne. Učenci v Javne se snažili přenést po zničení chrámu posvátnost bohoslužby.

Římský stát nepřipustil, aby byl jeruzalémský chrám znovu vybudován, proto toto odmítnutí mohlo být hlavní příčinou povstání Bar Kochby.

Můžeme říci, že tato válka společně s povstáním Bar Kochby, které vypuklo o šedesát let později, byly největším neštěstím v historii Židů před holocaustem. Během této války zemřelo přes jeden milion Židů a výsledkem této války bylo dobytí Galileje, zničení Jeruzaléma, vypálení druhého chrámu a dobytí pevností Herodion, Machairús a Masada. Po zničení druhého chrámu a po Bar Kochbově povstání byli Židé vyhnáni z Palestiny.³⁰²

Jak praví Josephus Flavius: *„Tu je konec historie, o níž jsme slíbili, že ji budeme líčit se vsí přesností těm, kdo chtějí zvědět, jakým způsobem tuto válku Římané proti Židům vybojovali. Jak byl spis přeložen, budiž ponecháno úsudku těch, kdo jej budou číst. O jeho pravdivosti mohu snad bez váhání směle prohlásit, že pouze ona byla při celém sepisování mým cílem.“*³⁰³

³⁰⁰ Rabín, s kterým je spojena obnova židovství po katastrofě roku 70 (SCHÄFER 2003, str. 133).

³⁰¹ JOHNSON 2003, str. 110.

³⁰² MÜLLER 2004, str. 27.

³⁰³ FLAVIUS 1992, str. 245.

9 Seznam použité literatury

1. ARMSTRONG, Karen. *Jeruzalém*. Překlad Michael Makovec. Praha: Lidové noviny, 1999, 469 s., [16] s. obr. příl. Dějiny měst. ISBN 80-710-6348-7.
2. BOATWRIGHT, Mary Taliaferro, Daniel J. GARGOLA a Richard J TALBERT. *Dějiny římské říše: od nejranějších časů po Konstantina Velikého*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 530 s. ISBN 978-802-4731-681.
3. BRENNER, Michael. *Kleine jüdische Geschichte*. 1. Aufl. München: Beck, 2008. ISBN 34-065-7668-0
4. BRIQUEL, Dominique. *Ilustrované dějiny světa*. 1. vyd. Ilustrace Matthieu Blanchin. Bratislava: Gemini, 1993, s. 289-384, xiii. ISBN 80-852-6589-3
5. FLAVIUS, Josephus. *O starobylosti Židů: Můj život*. 2. vyd., v AK 1. Překlad Růžena Dostálová, Jaroslav Havelka. Praha: Arista, 2006, 183 s. Antická knihovna (Arista), 75. ISBN 80-903-7610-X
6. FLAVIUS, Josephus. *O starobylosti Židů: odpověď Apiónovi*. 1. vyd. Překlad Růžena Dostálová. Praha: Odeon, 1998, 146 s. Světová četba (Odeon). ISBN 80-207-0563-5
7. FLAVIUS, Josephus. *Válka židovská*. Vyd. 2, dopl., v nakl. Svoboda 1. Překlad Jaroslav Havelka, Jaroslav Šonka. Praha: Svoboda, 1990, 311 s. Antická knihovna (Svoboda), sv. 60. ISBN 80-205-0118-5.
8. FLAVIUS, Josephus. *Válka židovská*. Vyd. 3., V Academii 1. Překlad Jaroslav Havelka, Jaroslav Šonka. Praha: Academia, 2004, 266 s. ISBN 80200117302
9. FLAVIUS, Josephus. *Válka židovská*. Vyd. v SNKL 1. Praha: SNKLU, 1965, 488, [3] s.
10. GOODMAN, Martin. *Řím a Jeruzalém: střet starověkých civilizací*. Vyd. 1. Praha: Rybka, 2007, 519 s. ISBN 978-80-87067-67-3
11. JOHNSON, Paul. *Dějiny civilizací Svaté země*. 1. vyd. Překlad Tomáš Suchomel. Brno: Barrister, 2003, 190 s. ISBN 80-865-9820-9.
12. JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. Vyd. 2. Překlad Věra Lamperová, Jan Lamper. Praha: Rozmluvy, 2007, 591 s. ISBN 978-80-85336-38-2.
13. JORDANES, *Gótské dějiny: Římské dějiny*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2012, 330 s. Memoria medii aevi, sv. 16. ISBN 978-802-5707-449.
14. KERRIGAN, Michael. *Temná historie římských císařů: od Julia Caesara k pádu Říma*. 1. vyd. Praha: Brána, 2011, 252 s. ISBN 978-80-7243-513-5.
15. KRUPP, Michael. *Osmnáct století Izraele: od zániku Chrámu do počátků sionismu*. 1. vyd. Praha: Společnost křesťanů a Židů, 2010. ISBN 978-80-87186-05-3.
16. KÜNZL, Ernst. *Starověký Řím*. 1. vyd. Ilustrace Peter Klaucke. Plzeň: Fraus, c2005, 48 s. Co-jak-proč. ISBN 80-723-8482-1.
17. LIBERATI, Anna Maria. *Starověký Řím*. 2. vyd. Překlad Naďa Benešová. Praha: Rebo, 1996, 292 s. ISBN 80-858-1557-5.
18. LISOVY, Igor (ed.), *Starověk: přehled dějin antického Řecka a Říma*. Vyd. 2., opr. a rozš. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2011, 435 s. ISBN 978-80-7368-939-1.

19. MATYSZAK, Philip a Joanne BERRY. *Životy Římanů*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2009, 304 s. ISBN 978-802-0419-583.
20. MONTEFIORE, Simon Sebag. *Jerusalem: The Biography*. 1. vyd. London: Weidenfeld & Nicolson, 2011, ISBN 978-0-297-85265-0.
21. MÜLLER, Zdeněk. *Jeruzalém mezi minulostí a budoucností: posvátné město, nebo ohnisko nepokojů?*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2004, 188 s. ISBN 80-718-5564-2.
22. NEWMAN, Ja'akov a Gavri'el SIVAN. *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*. Vyd. 1. Překlad Markéta Zbavitelová, Dušan Zbavitel. Praha: Sefer, 1992, 285 s. Judaika, sv. 1. ISBN 80-900-8953-4.
23. POTOK, Chaim. *Putování: dějiny Židů*. Vyd. 1. Překlad Eva Adamová, Eduard Geissler, Štěpán Kovařík. Praha: Argo, 2002, 450 s. ISBN 80-720-3425-1.
24. RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského: historicko-teologický úvod do Nového zákona*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2008, 495 s. ISBN 978-802-4614-656.
25. SADEK, Vladimír, Jiřina ŠEDINOVÁ, Miroslav KÁRNÝ, Anita FRANKOVÁ, Leo PAVLÁT, Alexandr PUTÍK, Leo PAVLÁT a Jiří FIEDLER. *Židé - dějiny a kultura*. 3., dopl. vyd. Editor Leo Pavlát. V Praze: Židovské muzeum, 2005, 160 s. ISBN 80-868-8911-4.
26. SEGERT, Stanislav. *Starověké dějiny Židů*. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1995, 310 s., [4] s. obrazových příloh. ISBN 80-205-0304-8.
27. SCHÄFER, Peter. *Dějiny Židů v antice: od Alexandra Velikého po arabskou nadvládu*. Vyd. 1. Překlad Štěpán Zbytovský. Praha: Vyšehrad, 2003, 263 s. Historica (Vyšehrad). ISBN 80-702-1633-6.
28. SCHUBERT, Kurt. *Ježíš ve světle tradiční židovské literatury*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2003, 149 s. Světová náboženství (Vyšehrad). ISBN 80-702-1591-7.
29. STEINEROVÁ, Jana. *Starověké civilizace: 3000 př.n.l. až 500*. Překlad Jan Urbánek. Praha: Sloart, 1999, 128 s. Encyklopedie školáka. ISBN 80-720-9157-3.
30. STERN, Marc. *Svátky v životě Židů: vzpomínání, slavení, vyprávění*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2002, 247 s. Světová náboženství (Vyšehrad). ISBN 80-702-1551-8.
31. SVOBODOVÁ, Lenka. *Jeruzalém a Svatá země: [ilustrovaný průvodce, s kterým nezabloudíte]*. Vyd. 1. Praha: Ikar, 2001, 304 s. Společník cestovatele. ISBN 80-720-2744-1
32. THIEDE, Carsten Peter. *Svitky od Mrtvého moře a židovský původ křesťanství*. Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2004, 298 s., [8] s. obr. příl. Katarze, sv. 11. ISBN 80-720-7549-7.
33. TERNER, Erich. *Dějiny státu Izrael*. Vyd. 1. Pardubice: Kora, 1991, 266 s. ISBN 80-901-0920-9.
34. TRILLING, Wolfgang. *Hledání historického Ježíše*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 1993. Studium (Vyšehrad), sv. 1. ISBN 80-702-1132-6.
35. ZAMAROVSKÝ, Vojtěch. *Dějiny psané Římem*. 4., přeprac. české vyd. Bratislava: Perfekt, 2005, 267 s. ISBN 80-804-6297-6.

10 Resumé

This thesis deals with the First Jewish-Roman War in the years 66 AD - 73 AD³⁰⁴, with the causes of its origin, its development, political and military events that led to it and accompanied it. As one of the important factors is considered to be the attitude of Jews toward religion, their beliefs and compliance with fathers laws and equally important factor is the increasing wealth of the city of Jerusalem, its influence and importance in the world. It is also worth mentioning the emergence of some Jewish groups, which not only longed for autocracy, wealth and power, but also tried to get rid of Roman domination. Their attitude sparked unrest among the population and launched its slaughtering. We can not forget also the efforts of the Jewish population to avert the growing unrest.

The war began in 66 AD when the Romans managed to conquer the Galilee. In the spring of the year 68 AD because of civil war between Sikari and Zealots in Jerusalem, who sought to autocracy over Jerusalem, the Romans had to intervene. They initially did not want to attack Jerusalem, but they were forced to do by the Jewish population. During this war, the local population suffered from famine and bloodshed. The conquest of Jerusalem and burning of the Second Temple partially by the Romans and partially by the Jews partly occurred in August in 70 AD. The war ended with the conquest of strength Herodyo, Machairús and Masada.

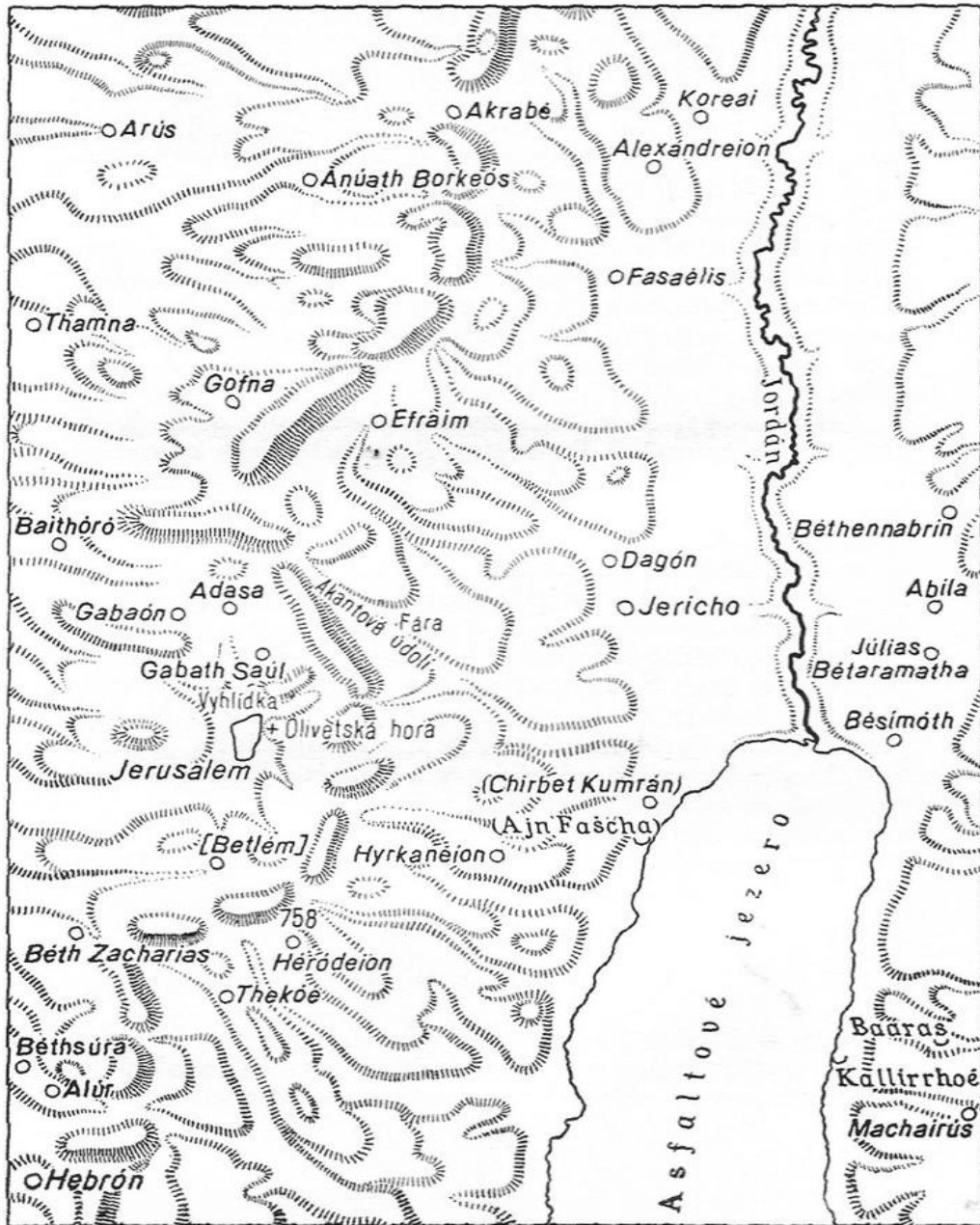
During this war over one million people were killed and it is considered along with the Bar Kochba rebellion as the greatest disaster in the history of the Jews before the Holocaust.

³⁰⁴SEGERT (1995, str. 204), uvádí konec války v roce 74 n. l.

11 Přílohy

Příloha č. 1	Východní část Judeje
Příloha č. 2	Jeruzalém
Příloha č. 3	Galilea
Příloha č. 4	Palestina
Příloha č. 5	Vespasianus a Titus
Příloha č. 6	Titův oblouk v Římě
Příloha č. 7	Kořist z Chrámu (z Titova oblouku)

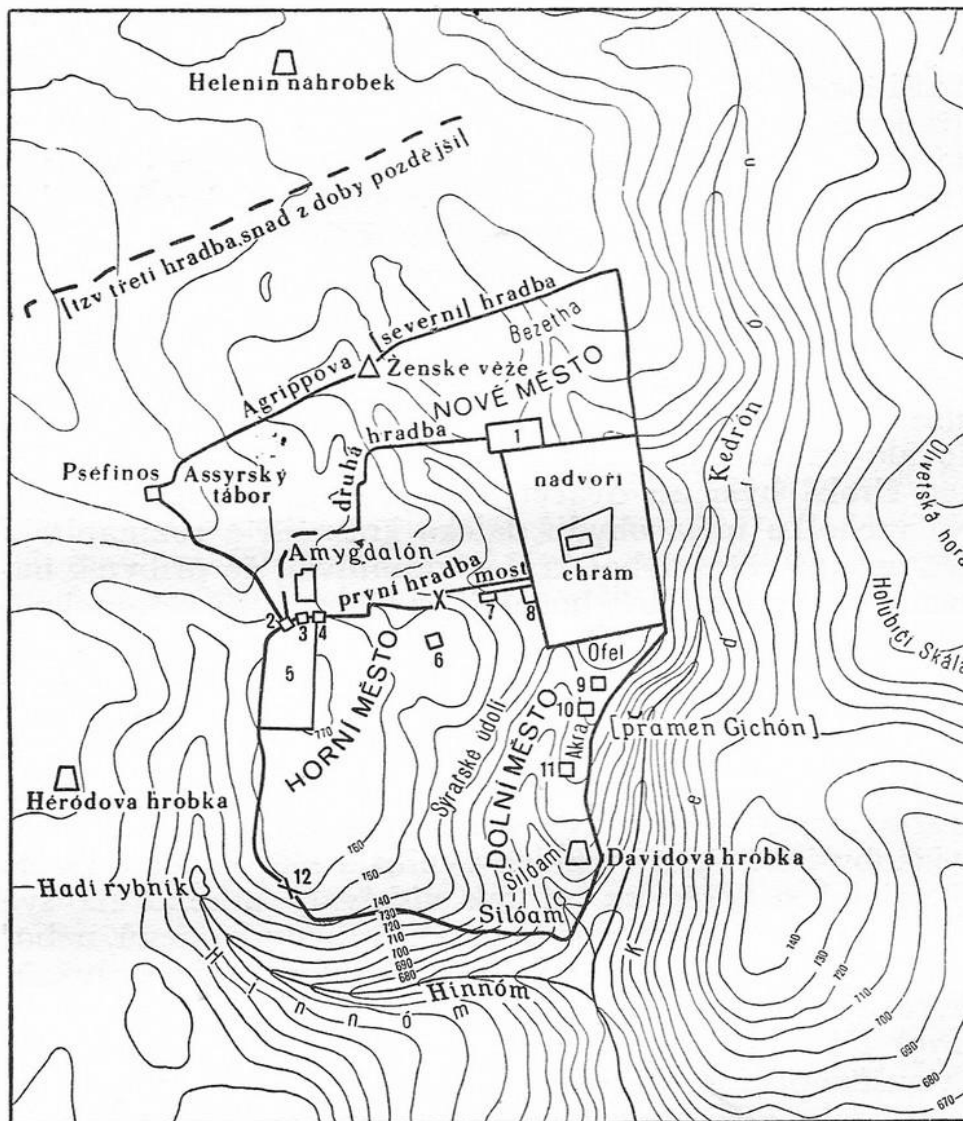
VÝCHODNÍ ČÁST JUDEJE

³⁰⁵ FLAVIUS 1965, str. 82.

JERUSALEM

0 100 200 300 400 500 600 700 800m

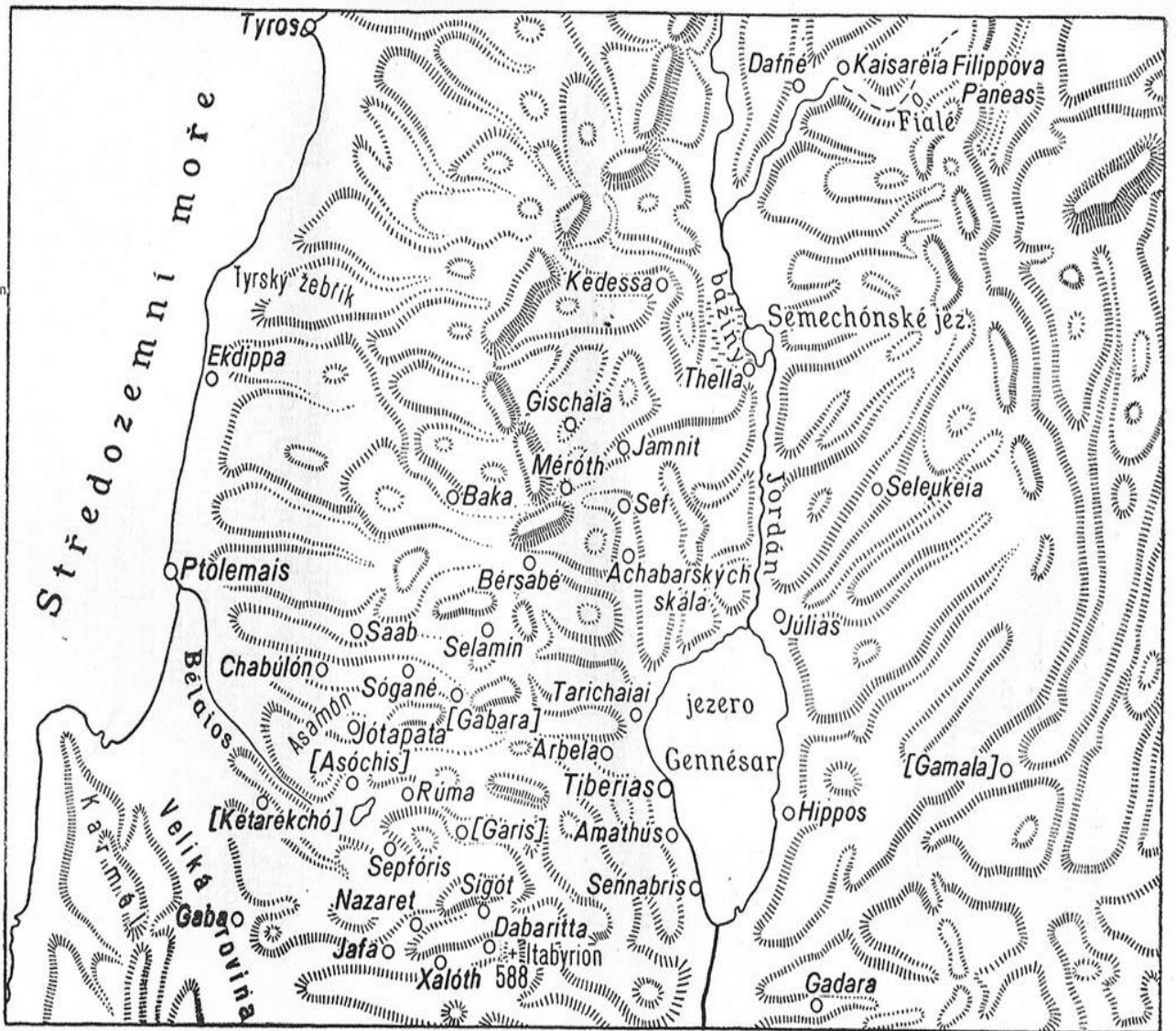

- 1 Antonia
- 2 [Hippikos]
- 3 Fasael
- 4 [Mariammé]

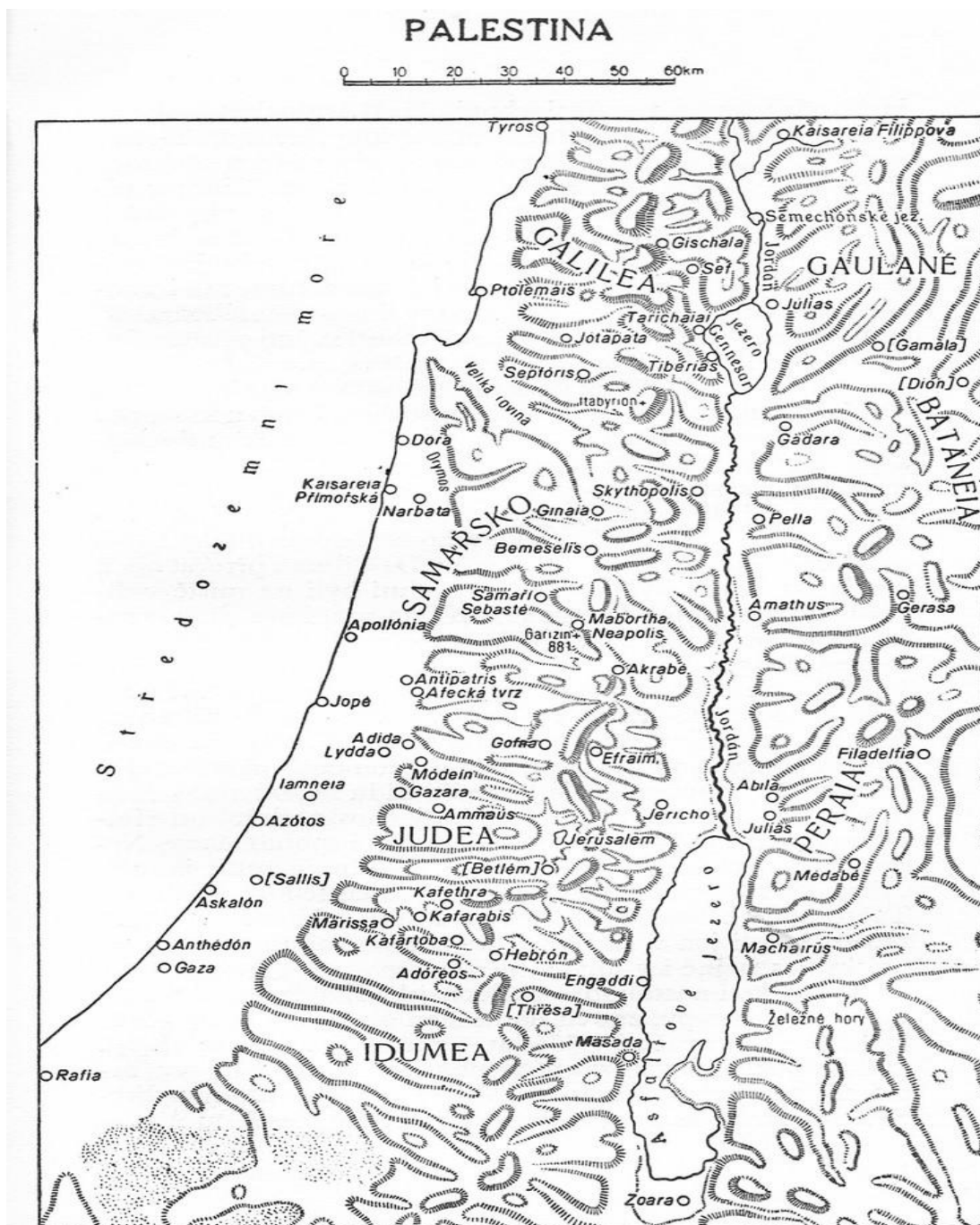
- 5 Héródův palác
- 6 [Agrippův palác]
- 7 [xystos]
- 8 [radnice]

- 9 [adiabénský palác]
- 10 [Monobazův palác]
- 11 [Helenin palác]
- 12 [brána Essénů]

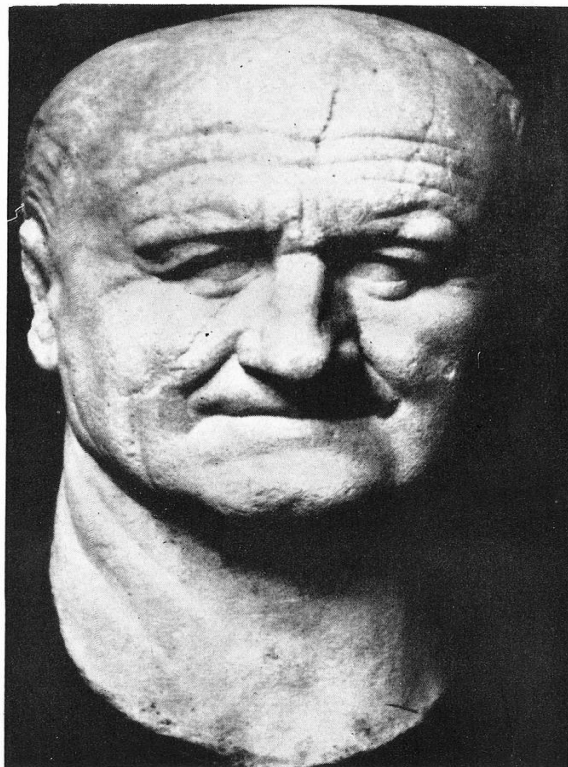
³⁰⁶ FLAVIUS 1965, str. 325.

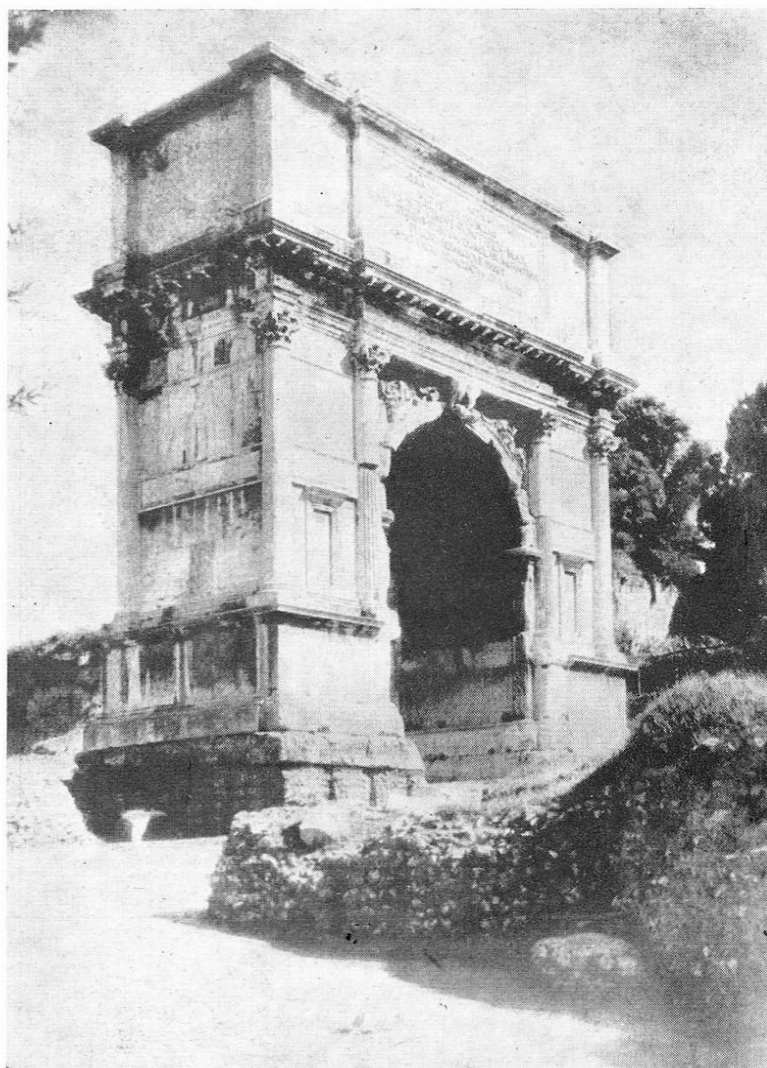
³⁰⁷ FLAVIUS 1965, str. 209.

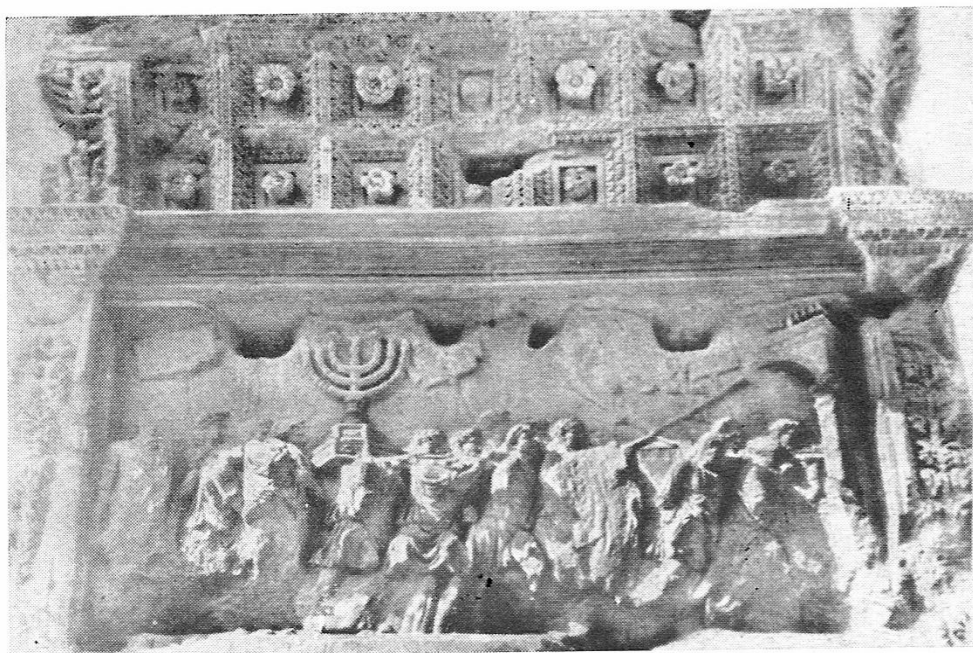
³⁰⁸ FLAVIUS 1965, str. 409.

³⁰⁹ FLAVIUS 1965, str. 465.

³¹⁰ FLAVIUS 1965, str. 464.

³¹¹ FLAVIUS 1965, str. 464.